

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
דברים
מנחם אב התשפ"ג בשל"ד
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

הקדשת השיעור גם לע"נ כה"ר הגאון נסים רצאבי זצ"ל אביו של מרן שליט"א, שהשבוע ביום ו' מנחם אב חל יום היארצייט שלו, תנצב"ה. דברים על דרך לימודו, והשלמה בעניין חשיבות לימוד התורה בע"פ מלה במלה.

בעניין מאמר חז"ל לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן, שלוש דוגמאות לכך מן הגמרא, ותשובה לשואל מדוע בנוסח ברכת אדם לחבירו לפני השינה בלילה 'תלין בטוב' אין משום פתיחת פה לשטן, שהרי זהו מלשון הפסוק 'נפשו בטוב תלין' המדבר לגבי מיתה.

ביאור הכתוב ב'רשות' לברוך שאמר, ברוך חי וקיים בלא נשמה וכו', והוא נשמה לנשמה, ברוך הוא. תיקון והשלמה לשיעור הקודם לגבי הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל, שדרגת 'נשמה לנשמה' היא יותר מדרגת 'נשמה'.

בעניין מנהגינו לאכול בשר גם בשבוע שחל בו תשעה באב, עד סעודה מפסקת, דחיית המובא בעלון מפי הגר"י יוסף שליט"א לגבי המנהג שלא לאכול בשר מר"ח אב או בשבוע שחל בו ת"ב, ולמ"ש לגבי מנהגינו, ולגבי מנהגים אחרים של תימנים, שהם הכי מבוססים ומיוסדים על אדני פז, ואין שום חכם בעולם שיכול לדחותם ולבטלם. יחס רבני תימן בעבר כלפי אביו זצ"ל, והרחבה לגבי שיטות הלימוד והפסק בעיון ובבקיאות וכו'.

בשורה טובה על פתיחת כולל ללימוד בספרי חכמי תימן והוצאתם לאור עולם.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 701

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

השיעור מוקדש

ע"י ר' יהונתן בן דוד עבדי הי"ו, שיזכה לזיווג הגון משורש נשמתו בקרוב, ולהצלחה בעבודתו ובכל מעשי ידיו. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ. כמרכן השיעור מוקדש ע"י רבי אהרן בן יחזקאל הי"ו, מארצות הברית, שיזכה לזיווג הגון משורש נשמתו בקרוב. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

כמרכן השיעור מוקדש ע"י רבי משה בן עזיז הי"ו, מארצות הברית, לרפואת רבקה בת רחל שתחי, בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

וכן השיעור מוקדש לעילוי נשמת מרת שמחה בת טוב דארב ע"ה, שהיום – ה' מנחם אב – חל יום פטירתה, תנצב"ה. תרומת חתנה הרב צורי חרד הי"ו, שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבת כולם – נכלול את כולם יחד – ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם. מי שצריך זיווג הגון, שפע ברכה, תשועת/ישועת ה' כהרף עין [ג' פעמים]. וימלא כל משאלות ליבם וליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכי"ר.

הקדשת השיעור גם לע"נ כה"ר הגאון נסים רצאבי זצ"ל אביו של מרן שליט"א, שהשבוע ביום ו' מנחם אב חל יום היארצייט שלו, תנצב"ה. דברים על דרך לימודו, והשלמה בעניין חשיבות לימוד התורה בע"פ מלה במלה.

כמרכן השיעור מוקדש לעילוי נשמת אבא מארי כה"ר נסים – הנקרא נחום – ב"ר נסים זצ"ל, תנצב"ה. השבוע, ביום שני ו' מנחם אב, זהו יום היארצייט שלו.

אני מקוה, כי נזכה שיצא לאור בימים הקרובים הספר אור הנר חלק שני, שם ישנו חלק נוסף מתורתנו. הדרך עדיין ארוכה לפנינו, אבל לכל הפחות הנר דולק, מוסיף והולך. יהי רצון שכן ירבה וכן יפרוץ.

בכלל תולדותיו שנדפסו בזמנו בקובץ דברי חפץ [חלק שמיני, דף כ"ז] מובא מה שכתב אחד תלמידיו, אשר היה לומד ומצוי אצלו בקביעות, וזה לשונו, היה לו עוד מנהג יפה. כל יום ששי אחרי תפילת שחרית, והלימוד הנקרא שילוש, יוצא מבית-הכנסת, הולך הביתה וסועד ארוחת בוקר. אחר כך קורא לי, ויושבים

לחזור על פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום.

מזה מובן, כי לא היה מקובל אצלם, לקרוא אז את הפרשה שמו"ת בציבור. ישנם מקומות, שהיו קוראים שמו"ת ביום ששי (ואף מתחילים ביום חמישי) במקום ה'שילוש'. אבל כאן אני רואה, שהם עשו שילוש כרגיל, כמו בכל יום, וקריאת שמו"ת זאת היתה הנהגה נפרדת. עשו זאת ביחידות.

גומרים את הפרשה ויוצאים אל הנחל הנקרא בשם קראב, כדי לקיים מצות טבילה לכבוד שבת.

כעת תשמעו, מה עשה בדרך הארוכה לשם, הלוך וחזור.

מיד כשעוברים את מפתן הבית – הוא רק יצא מן הדלת, כבר מן הפסיעה הראשונה – היה מתחיל לחזור בעל פה על מה שלמד במשך השבוע, ואני זוכר ששמעתי אז הלכות שבת ועירובין ברמב"ם. וכשחוזרים הביתה, חוזר על הלכות שבת ועירובין בשלחן ערוך. הלכה אחרי הלכה. כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק.

ומפעם לפעם נושאים אחרים בהלכה, רמב"ם ושלחן ערוך, כולל יורה דעה, במיוחד הלכות נדה וסתות וכתמים, ומאכלות אסורות.

*

דיברנו בס"ד בזמנו [מוצש"ק חוקת ובלק, ומוצש"ק פינחס, התשפ"ג] בעניין לימוד התורה שבע"פ, כפי מה שהיה בזמן חז"ל, הבאנו את דברי החיד"א בספרו נחל אשכול, כי אחת הסיבות שהדורות הראשונים היו קדושים וטהורים, מה שהדורות האחרונים לא משיגים ולא מגיעים לקרסוליהם, היא בגלל שהראשונים היו לומדים את התורה בע"פ, ולכן כל הזמן היו משננים. כיון שהתורה לא היתה בכתב, אלא בשינון בע"פ, ע"כ צריך היה כל הזמן לחזור ולשנן, וכיון שכל הזמן הראש היה תפוס בתורה, ממילא הם הגיעו למדרגות גבוהות.

זהו לעניין הקדושה.

בילדותי, אבא מארי זצ"ל ג"כ חנך אותי כפי השיטה הזאת, ללמוד בעל-פה.

כאשר היגעת לישיבת קול תורה בירושלים עיקו"ת, לשיעור א', היה שם 'מגיד שיעור' בשם הרה"ג יוסף ריינר זצ"ל, וראש הישיבה הגרש"ז אורבך זצוק"ל היה בוחן מדי פעם את התלמידים. כמדומני, שזאת היתה הפעם הראשונה. המבחן היה על גמרא מסכת בבא מציעא, פרק שנים אוחזין. הוא היה שואל שאלות, אחד אחרי השני. כאשר הגיע אלי, שאל אותי, ומיד אמרתי לו כתשובה את לשון הגמרא מלה במלה. הוא השתומם.

אינני זוכר, מה זה היה במדוייק, מה הוא שאל, ומה ענית. אבל נניח, משהו כמו אדם התובע את חברו כסף, הלווה לו כסף ודורש שיחזיר לו, והוא מכחיש, טוען שלא הלווה לו כלום. ויש עדים שהוא חייב לו חלק מן הסכום שנקב. האם יש לזה דין 'מודה במקצת', או שלא? כך הוא שאל אותי.

והתשובה שלי היתה, תני רבי חיא – כמובן אמרתי בעברית – מנה לי בידך, והלה אומר אין לך בידי כלום, והעדים מעידים אותו שהוא חייב לו חמשים זוז, נותן לו חמשים זוז וישבע על השאר, שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. זה בבבא מציעא דף ג' ע"א.

ראיתי כי הגרש"ז זצ"ל הסתכל בפליאה, כי הוא לא היה רגיל לסגנון תשובות כאלה. אבל בכל זאת הוא לא אמר כלום.

כיום חושבני, כי זאת כיון שהוא הכיר את הרבנים התימנים הזקנים, אשר היו בזמנו בירושלים עיקו"ת. כגון, מי שהיה בישיבת 'עין חיים', כה"ר יחיא עבאהל הלוי, אשר היה גאון עצום. וכמובן הוא גם הכיר את הרב שלום כסאר, ואת מהר"י אלשיך, שהם מחכמי צנעא שהיו לירושלים עיה"ק.

ידידנו הרב משה פתיחי הי"ו מירושלים עיקו"ת אמר לי, כי הוא שאל את הגרש"ז על הרב יחיא עבאהל הנז', והוא אמר לו, כי בודאי הוא מכירו, לפי שהוא היה הרב שלו.

החפץ חיים אומר – כפי שהבאנו מספרו תורת הבית – כי בגלל העניין הזה, שלמדו תורה בע"פ, לכן לא היה ביטול תורה, כל הזמן היו מתמידים בלימודם.

ומכך נובעת הקדושה, גם בזמנינו.

רבים טוענים, כי הם שוכחים את מה שהם לומדים. ישנו סימן לכך, בפסוק ובמדבר ט"ו, ט"ל-מ"ו: **וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם** וגו' **לְמַעַן תִּזְכְּרוּ**. אדם המקפיד על שמירת העיניים, ועל שמירת המחשבה, ממילא הוא זוכה שראשו נקי.

אותו הדבר, גם מהר"ר יחיא אלשיך זצ"ל, היתה לו ג"כ בקיאות עצומה, זכרון עצום. אין ספק, כי הדבר היה בגלל שמירת העיניים והקדושה. בני הרה"ג משה שליט"א סיפר לפני כמה זמן, כי מישהו אשר לצערינו כבר יצא מן הדרך, כמו רבים אחר שעלו לארץ ישראל, סיפר עליו איך שאמר שמהר"י אלשיך בתימן נרתע, כאשר הוא ראה אשה ברחוב שהולכת סמוך לו. כאשר היה ח"ו במצב של חוסר קדושה, הוא קפץ ממקומו. מפני כן, אותו אדם אמר עליו [על מהר"י אלשיך], כי הוא 'משוגע'...

אבל למעשה, מי שיעיין בפרקי אבות עם מילי דאבות נדף רט"ו, יראה ישנו דבר הדומה לכך, אשר כבר חז"ל אומרים אותו, כפי שמובא בפעמון זהב למהר"י שם – הוא כותב זאת 'בשם רבותינו' – בזה"ל, **ירא שמים, דומה בעיני עמי הארץ כ'שוטה'**.

הוא חושב, כך נראה לו, שהוא מגנון. דהיינו משוגע שוטה. הוא לא זכה להבין את החרדה הזאת שלו.

ומהר"י אלשיך, לא זו בלבד שהיתה לו בקיאות עצומה, אלא גם היה משנן תמיד בעל פה, ואפשר לומר שכמעט לא פסיק פומיה מגירסא. שכן כשהיינו פוגשים אותו ברחוב ואומרים לו שלום, לא היה משיב מיד, אלא שפתיו ממשיכות לנוע, אבל במהירות יותר, ורק אחר כך השיב, כנראה כשהגיע למקום שהיה יכול להפסיק. וכך היה עושה גם כשהיו מזמינים אותו בציבור, כגון לסדר חופה וקידושין, או לברך אחת משבע ברכות הנישואין. אלא שאין אנו יודעים מה היה משנן. איתמר.

זאת היתה הפעם הראשונה והאחרונה. יותר לא המשכתי בכך. בבחינת עלתא לקרתא, זיל בנימוסה. יישרתי קו עם שאר בני הישיבה. חושבני כי אם הייתי ממשיך ככה, היום הייתי הינוקא' מספר שנים... מי שמכיר, את הינוקא' מראשון לציון, הרב שלמה יהודה בארי שליט"א.

הערה מהקהל: הוא ג"כ תימני.

תשובת מרן שליט"א: אכן. כנראה הדבר בא לו מן השורש, ויותר נכון מהמארי שלמד אצלו. אינני יודע אם הייתי מספר שנים, מסתברא טפי מספר אחד...

החסידים שלו הפצירו בי פעמים רבות לבוא ולשמוע אותי, והוסיפו כי ישנם רבנים חשובים הבאים לשמוע אותי, כגון הרב משה מרדכי קארפ והרב דוד בצרי, תבוא גם אתה. אמרתי להם, תביאו הקלטה, אני רוצה לשמוע. השמיעו לי אותי, ואני רואה למשל כי הוא אומר את לשון ספר החינוך מלה במלה, כמדומני כי אפילו מלה אחת לא החליף.

כמה פעמים ניסו להפציר בי, עד שאמרתי להם, תגידו, נראה לי כי אתם חושבים שיש לי סיבות ונגיעות אישיות, מה המניעים שלי. אבל תשמעו, לא ולא. פשוט אני לא מתפעל מכך בכלל, כי אצלינו זה היה 'מעשים בכל יום', אבא מארי זצ"ל היה ככה. אנחנו מכירים זאת, בשבילי זהו לא חידוש.

מאז, עזבו אותי. לא דיברו איתי יותר על כך.

זכורני – הייתי כבן אחת עשרה שנים, או שנים עשרה – יום אחד אבא מארי זצ"ל אמר לי, תשמע, מחר אנחנו הולכים לבית אבליים, לא אליכם, בעיר פתח תקוה. תלמד את כל המימרא המובאת בגמרא כתובות דף ח' ע"ב, ומחר תגיד זאת שמה. הייתי ילד, לכן לא היתה לי אימתא דציבורא. ואכן למדתי את כל המאמר, וככה עשיתי. העניין שם קשור לאבליים. מובא שם, כי לרבי היא בר אבא נפטר בן תינוק, וי"א בחור, וריש לקיש בא לנחמו, והוא אמר למתורגמניה, קום אימא מלתא כך וכך. בגלל זאת, המאמר הזה מתוק

לחכי נשאר בפי גם כיום. כעת אגיד לכם בעל-פה רק חלק מכך, כיון שהדבר קשור למה שברצוני לדבר בהמשך, בעזרתו יתב'.

ריש לקיש אמר למתורגמניה, זהו יהודה בר נחמני, קום אימא מלתא, כנגד אבליים.

פתח ואמר, אחינו המיוגעים המדוכאים באבל הזה, תנו לבבכם לחקור את זאת. זאת היא עומדת לעד. נתיב הוא, מששת ימי בראשית. רבים שתו, רבים ישתו. כמשתה ראשונים, כך משתה אחרונים. אחינו, בעל נחמות ינחם אתכם – מרן שליט"א אומר זאת ב'כינוי', אותם – ברוך מנחם אבליים.

אמר אביי, רבים שתו, לימא. רבים ישתו, לא לימא. משתה ראשונים, לימא. משתה אחרונים, לא לימא. דאר"ש בן לקיש, וכן תנא משמיה דר' יוסי, לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.

אמר רב יוסף, מאי קרא? [ישעיהו א', ט'] בְּסֶדֶם הָיִינוּ, לְעִמְרָה דְּמִינוּ. מאי אהדרו ליה? שְׂמָעוּ דְּבַר יְיָ קְצִינֵי סֶדֶם וְגו'.

וישנם שם, עוד עניינים כאלה.

בעניין מאמר חז"ל לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן, שלוש דוגמאות לכך מן הגמרא, ותשובה לשואל מדוע בנוסח ברכת אדם לחבירו לפני השניה בלילה 'תלין בטוב' אין משום פתיחת פה לשטן, שהרי זהו מלשון הפסוק 'נפשו בטוב תלין המדבר לגבי מיתה.

אמרתי זאת, כי בכוונתי לעמוד בס"ד על עניין 'לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן'.

לגבי המלים 'רבים שתו, רבים ישתו', ישנם פירושים, אולם הפשטות היא כי הוא מנחם אותם, 'רבים שתו', המות הוא גלגל החוזר בעולם. ולא עוד אלא כפי שהיה בעבר, כך יהיה גם בעתיד. הכוונה, שתו את כוס הפורענות, ע"ד שנאמר הִנֵּה לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת כּוֹס הַתְּרַעֲלָה, אֶת קַבְעֵת פּוֹס חַמְתִּי, לֹא תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָהּ עוֹד [ישעיהו נ"א, כ"ב]. הדבר נקרא 'שתיה'. ועי' מהרש"א שם ושאר מפרשים. בא אביי ואמר, לא. 'רבים שתו', תגיד. אבל 'ישתו', אל תאמר, כי זהו 'פתיחת

שערי יצחק – השיעור השבועי

במסכת ברכות [דף י"ט ע"א], לגבי כאשר נמצאים אצל מת, שאדם לא יאמר, שהקב"ה לא נפרע ממני כמו שצריך. כביכול, הוא אומר להקב"ה, תיפרע ממני. כאילו היה מגיע לו יותר. מובא שם, אמר אביי, לא מבעי ליה לאינש למימר הכי. דארשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי, לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. נעמוד על כך בס"ד בהמשך.

כמרכן, שם בדף ס' ע"א, לגבי בית המרחץ. בזמנם, בית המרחץ היה סכנת נפשות, כי היו מסיקים את האש מתחת, ולפעמים קרה אסון, נשבר וכו'. אז ייסדו תפילה לומר לפני כן, שאם הוא ימות, אזי תהא מיתתו כפרה על כל עוונותיו. ועל כך כתוב שם, אמר אביי, לא לימא אינש הכי, דלא לפתח פומיה לשטן. דאמר ר"ל, וכן תנא משמיה דר' יוסי, לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.

וישנו עניין נוסף הדומה לכך, בגמרא ברכות [דף ס"ב ע"א], אמר רבי אבין הלוי, הנפטר מחברו, אל יאמר לו 'לך בשלום', אלא 'לך לשלום'. שהרי יתרו שאמר לו למשה [שמות ד', י"ח] לך לְשָׁלוֹם, עלה והצליח. דוד שאמר לו לאבשלום [שמואל ב' ט"ו, ט"ז] לך בְּשָׁלוֹם, הלך ונתלה.

כאשר אומרים 'לך לשלום', אזי השלום הולך לקראתו, וא"כ הוא יצלח. אבל 'לך בשלום', ההליכה אכן תהיה בשלום, אבל רח"ל מה יהיה בסוף.

והנה בשלחן ערוך המקוצר [סימן נ"ב סעיף ד'] כתבתי בס"ד, לגבי המנהג המפורסם אצל התימנים, שכאשר אדם נפטר מחבירו בלילה, דיברו וכו' והם נפרדים, הוא מברך אותו בנוסח, 'תלין בטוב'.

כתבתי שם בזה"ל, הנפטר מחבירו בלילה, מנהיגו שאומר לו, תְּלִין בְּטוֹב. והלה משיב, תְּקִיץ בְּיִשׁוּעָה ורחמים. יש אומרים בקיצור.

וכשהם יודעיספר, מוסיף אח"כ ואומר, תְּשָׁכַב ולא תִּפְחָד. והלה משיב, ושכבת ועָרְבָה שנתיד.

ידידנו הרב אליהו סויד הי"ו – הוא ב"ה 'מסמר קבוע' כאן בשיעור, ובכל מדי פעם הוא מעורר

פה לשטן. כמו כן, 'משתה ראשונים', – תגיד, אבל 'כך משתה אחרונים' אל תגיד. שהרי בהפטרת חזון ישעיהו, ב'תלת דפורענותא', נאמר בזה"ל, לולִי יִי צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנו שְׂרִיד כְּמַעֲט, כְּסֹדִם הֵינּוּ לְעַמְּךָ דְמֵינוּ וישעיהו א', ט"ו, עם ישראל משווים את עצמם לסדום ולעמורה. מצד אחד אומרים, כי הקב"ה הציל אותנו, הותיר לנו שריד כמעט. לולא זאת, היו חייבים כְּלִיהִ רח"ל, כמו סדום ועמורה. אהה, ככה אתם אומרים? או כך הנביא אומר עליהם? אם כן, שְׁמְעוּ דְבַר יְיָ קְצִינֵי סֹדִם, הֲאֵינּוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְּךָ וְשֵׁם שֵׁם י"ו. כיון שהם כבר פתחו פתח, להשוותם לסדום ועמורה. החזיר להם באותה מטבע.

כתב על כך מהרש"א שם בזה"ל, הוא מבואר, שהדיבור גם בדרך הדמיון מעורר את מדת הדין. 'הוא מבואר' היינו, שהדבר מובן מאליו, מתוך העניין, כי כאשר אדם פותח את פיו, בכך נפתח פה לשטן.

עד שהשטן מקטרג, להיות החוטא מודה בדבר שראוי לכך. וז"ש כמעט כסדום היינו וגו'.

אינני יודע, מדוע הוא לקח לכאן, את המלה 'כמעט' השייכת למקודם. הוא כותב, 'כמעט כסדום היינו', אבל לפי הטעמים, צ"ל לולי י"י צבאות הותיר לנו שריד כמעט. ישנה כאן אתנחא. ואח"כ, כסדום היינו וגו'. אין צורך לומר, 'כמעט כסדום היינו', וכבר הר"א בן עזרא כותב שם, כי 'צריך לשמור את דרך הטעמים'. המלה 'כמעט', קשורה לקודם. אבל אפשר אולי לומר כך 'בדרך דרש', אבל אינני יודע האם חייבים לבגיד את המלה 'כמעט'. 'כסדום היינו', זהו כבר מספיק. גם בגמרא לא הובאה מלה זאת.

שאמר כן בדרך הדמיון לענין העונש. ובכך מדת הדין אהדר ליה, דראוי לכך ע"ש החטא, שמעו דבר ה' קציני סדום וגו'. ועי' לקמן ד"ה בודאי.

*

העניין הזה, 'לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן', נמצא בעוד שני מקומות בש"ס. ביחד, שלושה מקומות.

שאלות חשובות בכתב – שאל אותי, מדוע הדבר לא הו' פתיחת פה? הרי המלים האלה, 'תלין בטוב' – כפי שצינתי זאת בעצמי בהערה למטה [עיני יצחק' הערה ט'] – נוסח תלין בטוב, הוא על פי לשון הכתוב בתהלים כ"ה י"ג, נפשו בטוב תלין וגו', הגם ששם הלינה מלה מושאלת לעניין אחר כמ"ש בשוחר טוב ובמפרשים שם.

כוונת הפסוק שם, מי זה האיש ירא י"י יורנו בדרך יבחר נפשו בטוב תלין, שהוא ילין בקבר. או בגן עדן. כעת אדם הנפטר מחבירו, וכי הוא אומר לו 'תלין בטוב' – מאחל לו שימות? הרי לכאוי זאת פתיחת פה לשטן רח"ל? אמנם בודאי מתכוונים כפישוטו, 'תלין בטוב, לא מתכוונים לכך. אולם הרי כך הוא פירוש הפסוק, אשר ממנו מקור הביטוי, ולכאורה זאת פתיחת פה לשטן.

הדבר כתוב במפורש, במדרש תהלים שוחר טוב [שם]. כל המפרשים, כגון רש"י וראב"ע ורד"ק והמצודות והמלבי"ם, כולם מסבירים כי הכוונה היא על המוות. ור"א בן עזרא מביא, כי יש מפרשים, ש'נפשו בטוב תלין' היינו, עד המוות. כלומר, עד שנפשו תגיע אל המוות. אבל סה"כ, המדובר על מוות.

גם במדרש חז"ל [שם], הדבר כתוב כך בזה"ל, מי זה האיש. זה אברהם. שנאמר [בראשית כ, ז'] השב אשת האיש כי נביא הוא. ירא י"י, זה אברהם, שנאמר [שם כ"ב, י"ב] כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה. יורנו בדרך יבחר, שהורהו דרך טובה להכיר את שמו, שנאמר [שם י"ז, א'] התהלך לפני והיה תמים. נפשו בטוב תלין, שנאמר [בראשית ט"ו, ט"ז] ואתה תבוא אל אבותיך בשלום [מרן שליט"א אומר זאת ב'כינוי', והוא יבוא אל אבותיו בשלום].

אחר כך, דבר אחר, מי האיש, זה יוסף, שנאמר [שם ל"ז, ט"ז] וימצאהו איש. ירא י"י, [שם מ"ב, י"ח] את האלהים אני ירא. יורנו בדרך יבחר, שלא חטא עם אשת אדוניו. נפשו בטוב תלין, בקבר. אין פירוש אחר, לפי מיעוט ידיעתנו.

אפילו מהרי"ן זיע"א בעין חיים [דף ע"ב ע"ב] כותב בזה"ל, נפשו בטוב תלין, שלא ישית לבו

הירא את ה', את טובות העולם הזה, אפילו של פירות מעשיו. רק כל חפצו, אינו רק שנפשו בטוב תלין, בגן עדן.

הצדיק אינו מחפש שהקב"ה יתן לו שכרו בעוה"ז, אלא המטרה שלו היא גן עדן. ושכר העולם הזה, יהיה לילדיו, לזרעו, זרעו יירש ארץ. ושהטוב שהיה לו לקבל כאן שהוא הפירות, יהיה לזרעו. והוא אָמַר רבותינו ז"ל, אם היו אוכלים האבות פירות מעשיהם בעולם הזה, מה היו אוכלים בניהם.

נפשו בטוב תלין, כשילין בקבר, תלין בטובה נפשו (רש"י).

שאלה מהקהל: אבל לא מזכירים כאן את הנפש?

תשובת מרן שליט"א: אמנם נכון. הינך צודק. פה לא מזכירים. משא"כ שם בפסוק, כתובה המלה 'נפשו'.

עוד שניים תירצו לי כפי שאתה אומר – כאשר היצעתי בפניהם את השאלה – שלא כתוב כאן 'נפשו'. ידידנו הרב יואב חלא נר"ו, והבחור מאיר תאם יצ"ו. וגם אכן מהמשך הפסוק הדבר מוכח, 'נפשו בטוב תלין, וזרעו יירש ארץ', ש"מ כי מדברים על הצאצאים שלו, וזהו מלבד מה שאנחנו לא אומרים את המלה 'נפשו'.

אכן המלה 'נפשו', מורה על המוות. אבל בכל אופן, נראה כי השטן לא נפק"מ הדיוקים. בגלל שלא אמרנו 'נפשו', אלא רק את ההמשך, 'בטוב תלין'? היה גם בלי 'נפשו', אפשר להבין ככה, על המות. אין חובה לומר תלין נפשך בטוב. אף כי שם בפסוק, מוכרח להבין כך.

[היה קצת חידוש בעיני שלברך מישהו שיזכה לנחת רוח לאחר פטירתו, הו' פתיחת פה לשטן. הרי כך כתוב על אברהם "ואתה תבוא אל אבותיך" וגו', וגם בהפטרות ר"ה "והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך". אך כנראה דהכא שאנו, מכיון שנראה כאילו הוא מכוון זאת על השינה של עכשיו ח"ו. שאול].

*

בודאי שהפסוק נקט בדוקא, את המלה 'נפשו'. הרי הסברנו בס"ד, הבאנו את דברי התפארת ישראל בדרוש 'אור החיים', כי ישנה נשמה, וישנו גוף, ויש את הנפש. הגוף הוא גשמי,

שערי יצחק – השיעור השבועי

המגן אברהם בהלכות ק"ש שעל המטה [בסוף סימן רל"ט] כתב בכגון נ"ד בזה"ל, יש נוהגין לומר וידוי שכיב מרע קודם השינה.

שמעתם? הרי ישנו וידוי של שכיב מרע, דהיינו אדם שהוא רח"ל חולה מאד, בכדי שלא יצא מן העולם מפלי להתוודות על כל עוונותיו.

ישנם הרבה אנשים, ה' ישמור, הלכו לישון בריאים ושלמים, ובבוקר לא קמו. עלול שייצאו מן העולם ללא וידוי. ע"כ הם אומרים וידוי לפני השינה. כי ישנו חשש, שהאדם הזה ח"ו ימות בפתע פתאום.

אומר על כך המג"א, ונראה לי שאינו נכון.

דאמרינן בברכות [דף ס"ז] שלא לומר אם אמות תהא מיתתי כפרה וכו' – זהו מה שהבאנו מקודם, לגבי בית המרחץ – דלא ליפתח פיו לשטן. וכן איתא התם בדף י"ט, שלא יאמר הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מאלף, דמשמע כאלו הוא מבקש שיפרע ממנו, ונמצא פותח פיו לשטן.

בעת ישנן כאן ראשי תיבות, וא"ל – כנראה פתרון ז'אין לומר, או ז'אין לחלק' – ואין לומר דהתם שאני, דמרחץ מקום סכנה הוא. אולי נגיד, כי לא בכל פעם, ישנו איסור לפתוח פה לשטן. בשלמא שם, בית המרחץ זהו מקום המועד לפורענות, ישנה סכנה.

על כך הוא אומר, לילה ושינה, נמי מקום סכנה הוא, כמ"ש ריש סימן רל"א. ישנם מזיקים בלילה. הרי זאת הסיבה שאומרים ק"ש על המטה, נמצא כי זאת ג"כ סכנה.

לכן א"ל – שוב פעם ראשית יבות איין לומר. בשלמא וידוי, בודאי שטוב להגיד. וידוי הרגיל אבל לא וידוי שכיב מרע.

רק יפשפש במעשיו שעשה כל היום, ואם ימצא שעשה עבירה יתודה עליו, ויקבל עליו שלא לעשותו, ובפרט בעבירות המצויות כגון חניפות שקרים ליצוננות לשון הרע צריכים בדיקה ביותר.

לפני שהאדם הולך לישון, שיפשפש במעשיו, אולי משהו היה לא בסדר, ויקבל עליו לחזור בתשובה. ואם יגיד וידוי רגיל, אשמנו בגדנו

והנשמה היא ניצוץ אלהי, והנפש היא משהוא ממוצע המחבר בין הנשמה לגוף.

א"כ לגבי הרשע בקבר, הענשים יכולים להיות בכמה אופנים. אם הוא נרקב בקבר, 'קשה רימה למת כמחט בבשר החי', וכמובן בתחית המתים הוא לא קם לחיים, רק לראות את זה הוא הפסיד. אבל גם אם המת לא יירקב בקבר, כגון שחנט את עצמו, שאז הגוף לא ישתנה, הוא יכול להישאר חנוט כן אפי' מאות ואלפי שנים, אבל הנפש אשר מחופפת עליו, היא שמקבלת את כל הייסורים. כיון שהנפש היא מעל הגוף, לכן את הייסורים סובל הנפש, אשר מחברת בין הנשמה לגוף.

לכן דוד המלך ע"ה אומר, נפשו בטוב תלין, דהיינו בקבר, כל הייסורים שהנפש שלו אמורה לסבול, כי הגוף בעצמו לא יסבול.

דרך אגב, הרבה דברים שאמרנו בזמנו לגבי הנפש והגוף, מה שכתוב שם בדרוש אור החיים, כתובים בספר הברית. ישנם דברים רבים מקבילים, בין מה שהוא אומר, לבין מה שאומר בעל תפארת ישראל. הוא אומר שם ובחלק שני מאמר שמיני פרק רביעי דף קנ"א. והבאתיהו לשעבר בשיעור מוצש"ק לך לך התש"פ, כי הגוף אינו סובל. אדרבה, הרי הנשמות אשר משוטטות בעולם, כל אלה שרח"ל בכף הקלע, שמלאכי חבלה רודפים אותם, הם מחפשים להיכנס לתוך גוף, ואם נכנסו צריך להוציאם. מדוע הם נכנסים, לתוך גוף בני האדם? ישנם הרבה סיפורים מפורסמים, שהיה צריך להוציא – מה שנקרא – 'דיבוקים'. מלאכי חבלה רודפים אותם, הם מחפשים להיכנס לגוף של בנ"א, כי טוב להם בתוך הגוף, שאז אין להם ענשים, הם אינם סובלים. לכן מוציאים אותם, כיון שהאדם שהם נכנסים אליו, הוא סובל. אבל הם בעצמם, יש להם רווח והצלחה. א"כ בעצם, הגוף לא מקבל את העונש, עיקר העונש הוא על הנפש, שזהו הדבר הכי קרוב אל הגוף.

הדבר אכן נכון, ולכן כתוב בפסוק נפשו בטוב תלין. אבל אינני חושב, כי ניצלנו מעניין 'פתיחת פה'.

וכו', אזי מצויין, אבל שלא יגיד ח"ו עניין של מוות, כי אז הוא פותח פה לשטן, כביכול הנה הוא בעצמו כבר מודה, על הצד הזה.

אסכך, חזרנו לשאלה דלעיל, כאשר אדם מאחל לחבירו 'תלין בטוב', וכי הוא מאחל לו רח"ל שימות?

ישנה 'קריית שמע' שעל המטה'. אל תקרי 'שעל המטה', אלא 'על המיתה'...

שאלה מהקהל: אבל המלים הפוכות?

תשובת מרן שליט"א: מה הדבר משנה? אכן הפסוק הוא, 'נפשו בטוב תלין', ואנו הופכים את המלים ואומרים 'תלין בטוב'. וכי ההיפוך הזה, מתקן את העניין? זאת אותה משמעות.

בספרים דנים, כאשר לפעמים הופכים מלים, מהו העיקר? המלה הראשונה, או השנייה? 'תלין', או 'בטוב'? מהו העיקר כאן? ברם, בנ"ד אינני רואה בכך הבדל. אולי טוב שהפכו את הסדר, אבל אחרי שאומר את ההסבר, כיצד לתרץ את העניין הזה.

הערה מהקהל: חושבני כי אצל הספרדים, ישנם כאלה הנוהגים לומר 'בטוב תלין', כלשון הפסוק.

תגובת מרן שליט"א: נכון. ישנו מנהג כזה, אצל כמה עדות ספרדים, שאומרים ממש כפי לשון הפסוק, ודאי תמוה, מה נגיד עליהם? אבל גם לדידן, אינני יודע בבירור למה הפכו. אבל אולי טוב שהפכו, בכדי להגיד שאינני מתכוין כמו הפסוק. ברם סוף סוף, את השטן הדבר אינו מעניין. לא מסתברא כי זאת עיקר הנקודה.

מה שאני חושב בנ"ד הוא, כי בכל המקומות בגמרא שכתוב לא לפתוח פה לשטן, המדובר לגבי דבר שאין לו משמעות אחרת. כך לגבי 'כסדום היינו לעמורה דמינו', וכן לגבי בית המרחץ, שאם ימות תהא מיתתו כפרה, וכן לגבי שלא נפרעת וכו'. בדברים אלו, אין אפשרות להבין אחרת. אולם בנ"ד, ישנם שני פירושים. אפשר לפרש כי 'בקבר' היינו בגן עדן, ואפשר לפרש את המלה כפישוטה. לפי העניין, בודאי שבברכה זו, אינני מתכוין לאחל לו שימות. אדרבה, פשטות המלה 'לינה', היא

לישון. כמו לישון שכיבה בעלמא. כפי שנאמר [בראשית מ"ז, ל"ז] וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתַי, מבינים לפי העניין על מה המדובר.

השטן לא יכול להיתפס על כך, שהוא אמר את זה, כי הוא לא אמר זאת. משא"כ בשלושת המקומות דלעיל, ישנו רק פירוש אחד. בודאי שכאשר אומרים 'כסדום היינו לעמורה דמינו', הם בעצמם מודים שהם חייבים כליה. אולם בנ"ד, ישנו פירוש אחר לגמרי, השטן לא יכול 'לבנות' על זאת, כי בודאי שאינני מתכוין לזה. ומה שאפשר לפרש זאת בדרך אחרת, לא סלקא דעתך שמתכוונים לכך. ישנו חילוק בין הדברים. ואולי בגלל כך הפכו את לשון הפסוק, בכדי לחזק זאת, שאנחנו לא מתכוונים לכך.

הוא הדין והוא הטעם לגבי מקור נוסף ששם נז' שלא לפתוח פה לשטן, שהוא במגילת בני חשמונאי פסוק י"ט, שאמר יוחנן לניקנור כי בא אלא 'למיבד על מא דתצבי' וכמו שהבאנו בס"ד שם בשמן למאור דף ע"ה יעוש"ב.

*

ברם, חושבני כי יתכן וישנו כאן עניין יותר עמוק. בדרך רמז. דהיינו, נכון שבודאי איננו מתכוונים למיתה, אבל כתוב בספר הזוה"ק [פרשת ויקהל דף ר"ג ע"ב], כי אדרבה, האדם צריך לחשוב לפני השינה, שהוא ימות. וז"ל, בליליא ישוי רעותיה, דהא אתפטר מעלמא דא, ונשמתייה נפקת מניה, ויהדר לה למארי דכלא, בגין דכל ליליא ולייליא וכו'.

מבאר בעל מתוק מדבש [דף ת"ח] בזה"ל, להבין מאמר הבא, נקדים מש"כ האריז"ל [שער הכוונות דף נ"ה ע"א], וז"ל בקיצור, וסוד העניין לפי שעתה רוצה האדם לישן, והשינה היא אחד מששים במיתה, ובפרט עתה שכוונתך היא להעלות נפשך בסוד מ"ן אל המלכות, לכן צריך שתחשוב בעצמך כאילו עתה אתה נפטר מן העולם, ורצונך להעלות נפשך למעלה עיי"ש. לא כתוב כאן, להגיד, אלא לחשוב.

בודאי שהאדם מתכוין להגיד לחבירו, שיישן טוב, בבריאות וכו'. אבל אולי נתכוונו המייסדים לשלול בכך דרך רמז את העניין

שערי יצחק – השיעור השבועי

פי, טרם שיבואו המקטרגים לקטרג על עליית הנשמה, לכן יכוין וישים נגד עיניו שם יאהדונה"י, ויכוין כאלו עושין בו ד' מיתות ב"ד כנ"ל.

וכבר כתבתי שיקבל ד' מיתות בית דין, ע"י ד' אותיות הוי"ה ואדנ"י. אמנם יותר טוב להוציא ממש בפה, ולומר – יהר"מ י"י אלהי ואלהי אבותי, שאם חטאתי לפניך באות י' של הויה ובאות א' של אדני, יהא חשוב לפניך כאלו נסקלתי ע"י אות א' מאדני. ואם חטאתי באות ה' ראשונה דהוי"ה, ואות ד' דאדנ"י וכו' כמבואר אצלינו וכו'.

גם הכף החיים [שם ס"ק ט"ז] מביא זאת. מצד אחד הוא מביא, שלא לפתוח פה לשטן, בשם המג"א ומצד שני הביא גם את זאת. פשיטא כי זאת אינה סתירה. כאשר האדם מודה ומתוודה ואומר שהוא מקבל עליו עונש ד' מיתות, אזי אדרבה, דבר זה סותם את פיו של-שטן. אין לשטן כבר מה לדבר יותר. כי הנה, האדם בעצמו מודה על עבירותיו, אם בגלגול הזה או בגלגול אחר, אין לשטן מה להוסיף ולחדש, ואז הוא נאלם.

יכול להיות, אולי אפשר לתרץ את אלה שהמג"א הביא בשם י"ש נוהגים, בטח אלו אנשים צדיקים אשר עשו זאת, להגיד לפני השניה וידוי של שכיב מרע. יען כי מצד שני, הרי אומרים בנוסח ברכת המפיל וכו', זיהאירה עיני פן אישן המות. א"כ השטן לא יכול להיתפס לכך, כיון שמאידך האדם מבקש, שלא ימות. אם כן, יש לומר כי היכן שאמרנו לא לפתוח פה לשטן, זהו רק כשישנו צד אחד. אבל אם אמרתי גם צד שני, אזי לית לן בה.

היה אפשר לטעון, למה הינך פותח פה לשטן, ואח"כ סותם לו את הפה? אל תפתח ואל תסגור. אבל התשובה היא, כי ידוע שזהו מה שהאדם יגיד, וממילא כאשר הוא אומר דבר והיפוכו, אזי השטן לא יכול לקטרג.

כך נלע"ד בס"ד שאולי אפשר לתרץ אותם. אולם הפוסקים האחרונים העתיקו את דברי המג"א, שלא לומר את הודוי לשכיב מרע.

הנסתר והחשוב הזה. בכך אין משום פתיחת פה לשטן, גם אם נאמר כי נקטו חז"ל בלשון לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן לרבות גם כשזה בכ"ף הדמיון כמ"ש מהרש"א והבאנוהו לעיל, אבל דרך רמז לא שמענו. זה לא נכלל בכך.

ישנם כאלה שטענו לי, כי לכאורה ישנה ראייה לפי התשובה שחבירו עונה לו, 'תקיץ בישועה ורחמים', שלא מתכוונים למיתה ממש. אמרתי על כך, כי גם זאת איננה ראייה. הרי אפשר לומר שהכוונה היא, ש'יקיץ' בתחית המתים... זאת לא תשובה.

אלא מאי, הפשטות בודאי אינה כך, ואנחנו עונים על זאת. מה שבפסוק ישנה כוונה אחרת, ובנ"ד ישנה כוונה אחרת, זאת לא הוכחה. למה שתפרש כך? מן המלים, אין ראייה. אולם ברמז, אין הכי נמי. ואולי כן מתכוונים בעקיפין על מיתה. בכך הוא רומז לו, כי כדאי שיחשוב על המוות, כדבר האמור.

עניין זה כתוב הוא שער הכוונות, כפי שמציין המתוק מדבש, והדבר מובא גם בפרי עץ חיים [שער ק"ש שעל המטה, פרק שמיני] בזה"ל, 'בידך אפקיד רוחי, כי הנפש נשארה בגוף בעודו ישן. כי זהו ההפרש בין מיתה לשינה, כי במיתה יוצאה גם הנפש, ובשינה אין הנפש יוצאה, אלא מן הרוח ולמעלה. וז"ש בידך אפקיד רוחי. הנפש אינה נשארת, רק הרוח עולה למעלה.

ואף שאני חייב לך, והיה ראוי שלא להחזירה לי, אעפ"כ פדית אותי ואתה מחזירה לי, להיותך אל אמת, ע"כ.

אח"כ הוא כותב בזה"ל, ויכוין כאלו מודה בפני בית דין הגדול, ורוצין אז להמיתו לכפר על חטאיו.

בעת הוא מביא את העניין של 'מודה בקנס פטור', אשר דיברנו על כך בהרחבה בזמנו [שיעור מוצש"ק כי תבוא התשפ"ב], כי אם האדם מודה ומתוודה, לפני שבאים עדים שיקטרגו עליו, אזי הוא נפטר מן העונש. וז"ל, ולא עוד אלא הוא מרויח ריוח גדול, בסוד מודה בקנס פטור. וגם בסוד גנאי דאית בכך קדים אמרה.

אמרתי רק מה סברו אותם שנהגו לומר זאת, ולדידהו וידוי שכ"מ הוא רק ליתר בטחון אם ח"ו וכו'. אבל ההלכה למעשה שאין לאמרו.

ביאור הכתוב ב'רשות' לברוך שאמר, ברוך חי וקיים בלא נשמה וכו', והוא נשמה לנשמה, ברוך הוא. תיקון והשלמה לשיעור הקודם לגבי הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל, שדרגת 'נשמה לנשמה' היא יותר מדרגת 'נשמה'.

היום בשב"ק בבוקר, אמרתי את ה'רשות לברוך שאמר', שחיבר רבינו שלמה בן יעקב זצ"ל, מאבות אבותי. אני אומר זאת, בכל שבת יארצייט, לעורר זכות אבות. אבא מארי זצ"ל, מהר"ר נסים – הנקרא מרי נחום, בה"ר נסים, בה"ר סעדיה, בה"ר שלום, בן כמהר"ר שלמה בן הרב יעקב. זצוק"ל.

בפיוט שם, באות ח"י"ת, מובא בזה"ל, ברוך חי וקיים בלא נשמה, חכם והוא מקור החכמה, גדולתו לאין קץ עצמה, והוא נשמה לנשמה. ברוך הוא.

הקב"ה, הוא 'חי וקיים, בלא נשמה'. החיות של הקב"ה, אינה כמו בן אדם. לאדם ישנה נשמה, בשביל לחיות. אולם הקב"ה לא צריך נשמה. מצד שני, הוא אומר בסוף, 'והוא נשמה לנשמה', א"כ לכאורה הוא כן נשמה?

אלא התשובה, כי לא שהוא נשמה לעצמו, אלא כנראה הכוונה, שהוא נשמה לנשמה שלנו. אינני זוכר מה דיברנו באריכות על כך בזמנו, אולם כעת כך עלה בדעתי העניינה. [יש לציין גם לדברי רשב"ג בפיוט כתר מלכות, כי אתה נשמה לנשמה. שאול].

בשיעור הקודם, הבאתי בשם ספר שתלי זיתים, להרב קרויס, אשר מסביר את העניין של 'חלק אלוה ממעל', אבל אינני יודע האם ישנה שם טעות. כי מתוך הדברים שהבאנו שם מובן – ואפילו מפורש – כי 'נשמה לנשמה' היא דרגא פחות. ואדם שיש לו 'נשמה', זאת דרגא יותר גבוהה, אשר רק יחידי סגולה זוכים לזאת. מסופקני וכנראה ישנה שם כנראה טעות.

בכל אופן, בבן איש חי [שנה ראשונה, בהתחלת פרשת וישב] כתוב במפורש – בשם האר"י –

אחרת. גם בעל שתלי זיתים ציין להאר"י, והביא מדברים בעמוד הקודם לזה שם, אבל הדברים שם לא כ"כ ברורים.

וז"ל הבן איש חי, ידוע דאין כל אדם זוכה לארבע בחינות הנזכרות, שהן נפש רוח נשמה, ונשמה לנשמה. דיש שאינו זוכה אלא לנפש, ויש רק לרוח, ועל הזוכין לנשמה דנשמה אתאמר "ראיתי בני עליה והם מועטים".

מדברי השתלי זיתים שהבאנו אז, נראה כי 'נשמה לנשמה' זאת דרגא פחות, והסברנו כי זאת השתלשלות. אולם לפי מה שכתוב כאן, הדבר בדיוק ההיפך, 'נשמה לנשמה' זהו דבר הכי גבוה. ישנה נשמה, וישנה נשמה לנשמה, הכוונה שהוא מחובר עם הקב"ה, וזהו החלק, הניצוץ.

ומפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל דאף על פי שאין כל אדם זוכה לנשמה, וכל שכן לנשמה דנשמה, עם כל זה כל אדם יש לו חלק באדם הראשון, שהיה כולל כל נשמות הנבראים. ולכן אם עושה האדם עבודת הבורא כראוי, שזוכה לקשר נפשו עם שרשה העליון, הרי זה נחשב לו כאילו זכה לכל הבחינות הנזכרות כולם.

אולי צריך לתקן, את מה שאמרנו שמה. בכל אופן, להעיר זאת. כי נשמה לנשמה, אדרבה, זאת המדרגה הגבוהה.

בעניין מנהגינו לאכול בשר גם בשבוע שחל בו תשעה באב, עד סעודה מפקת, דחיית המובא בעלון מפי הגר"י יוסף שליט"א לגבי המנהג שלא לאכול בשר מר"ח אב או בשבוע שחל בו ת"ב, ולמ"ש לגבי מנהגינו, ולגבי מנהגים אחרים של תימנים, שהם הכי מבוססים ומיוסדים על אדני פז, ואין שום חכם בעולם שיכול לדחותם ולבטלם. יחס רבני תימן בעבר כלפי אביו זצ"ל, והרחבה לגבי שיטות הלימוד והפסק בעיון ובבקיאות וכו'.

זכורני בימי חרפי, שבא מישהו אשכנזי בתלונה לאבא מארי זצ"ל, אמר לו, תשמע, אצלינו ב'שיכון מזרחי' בכפר סבא (אנחנו לא גרנו שם, אלא בשיכון גאולים), התימנים שחטו פרה אחרי ראש חודש אב. אוי ואבוי. רחמנא ליצלן. לפי מה שאני זוכר, אבא מארי זצ"ל לא התייחס אליו, לא ענה לו. מה יענה לו? הוא היה

שערי יצחק – השיעור השבועי

ברמב"ם אכן כתוב כך, אבל לא בכל הספרים. אדרבה, בגירסאות המדוייקות לא כתוב 'נהגו כל ישראל', אלא 'נהגו ישראל לא לאכול בשר וכו'. וישנם מעט ספרים הגורסים 'כל', גם הרב המגיד גורס כך, אבל הוא והרבה ראשונים – אפילו שהם אחרי הרמב"ם – אומרים כי אצלם לא נהגו כן, או שיש מקומות שלא נוהגים. אם כן, על כרחנו 'כל' היינו, רובו ככולו. וגם אם הרמב"ם מתכוין לכולם, אזי הרמב"ם לא ידע. וכי הרמב"ם ידע מה שישנו בכל העולם?

בזמנו התפלאתי, למה הרמב"ם לא הביא בחיבורו את החרם של רבינו גרשום, לגבי נישואי שתי נשים, וכדומה. הרי רבינו גרשום היה כמאה שנה לפניו, מדוע הרמב"ם לא מביא זאת? למה הרמב"ם התעלם מכך? אינני יודע. בודאי שהקשרים בין הארצות אז, לא היו מפותחים. ע"כ הרמב"ם לא ידע, שישנם ארצות העושים אחרת.

אבל יותר טוב, להגיד בלי 'כל'. וגם אם נאמר 'כל', אזי רובו ככולו.

שאלה מהקהל: בודאי כוונת השאלה מדוע לא הזכיר הרמב"ם את החרם דר"ג כדי לחלוק על כך, או לומר שלא נתקבל בארצותינו? תשובת מרן שליט"א: יתכן. גם זה בכלל. הרחבתי על כך בעיני יצחק על שעה אהע"ז הל' פריה ורביה סימן קצ"ח, הערה ט"ז.

בכל אופן, ישנו צד שני למטבע. אינני יודע, מדוע הרב יצחק יוסף מתעלם, ומביא רק את הצד שלו. אחז"ל 'דבר, ולא חצי דבר'. נכון שהם כותבים כך, אבל הרבה ראשונים כותבים, או מעידים על מנהג מקומותיהם, שהדבר אינו כך.

למשל, המאירי [תענית דף ל"ז כתב בז"ל, לא נאסרו ב' תבשילים ואכילת בשר ושתיית יין ערב ט' באב, אלא בסעודה המפסיק בה, ומו' שעות ולמעלה. אבל בסעודה שאין מפסיק בה, אפילו מו' שעות ולמעלה או מו' שעות ולמטה אפילו בסעודה המפסיק בה, מותר בכלן.

עם הארץ. ישנו כלל, 'קושיית עם הארץ, אין לה תירוץ... אי אפשר לענות לו.

רבים הראו לי, את מה שכתב [בגליון מס' 403, אב התשפ"ג] ידידנו הרב הגאון הראשון לציון הרב יצחק יוסף שליט"א, בזה"ל, מדין הגמרא [תענית דף ל.] אין לאכול בשר בסעודה המפסקת שלפני צום תשעה באב, ומשמע שבשאר ימים מותר. אבל הרמב"ם [פ"ה מהלכות תעניות ה"ז] כתב שנהגו כל ישראל שלא לאכול בשר בשבוע שחל בו תשעה באב, עד אחר התענית, ויש מקומות שנהגו (שלא לאכול) [לבטל את השחיטה] בשר מראש חודש אב.

הרמב"ן [בתורת האדם דף פא ע"ד] הזכיר את המנהג שלא לאכול בשר מראש חודש אב עד התענית. וכתב הרשב"א בתשובה [ח"א סי' שו], שמי שאוכל בשר בכל המקומות שנהגו בו איסור, פורץ גדר של ראשונים, ופורץ גדר ישכנו נחש. לא נחש אמיתי... אלא נח"ש ראשי תיבות נידוי חרם שמתא.

והביאו מנהג זה, רב האי גאון [הובא בספר המנהיג הל' ט' באב אות יח] – לפני כאלף שנים, רבי יצחק אבן גיאת [בהל' ט' באב עמוד כב] – לפני כתשע מאות שנה, הרוקח [סי' שי"ד מיהוז], הארחות חיים מלוניל [הל' תשעה באב אות ד], האשכול [אלביק ח"ב עמוד קעט] – חמיו של הראב"ד, האור זרוע הגדול [ח"ב סי' תיד], מחזור ויטרי [סי' רסג עמוד רכה], האבודרהם [דף סט ע"ב], ספר הפרדס [סימן קס], ספר המנהיג [הל' תשעה באב אות יח], הכלבו [סי' סב], מהרי"ל [הל' ת"ב עמ' רלח], וכן הוא בבית יוסף [סי' תקנא].

כך הוא פתח את שיעורו.

האמת היא, כי אני מתפלא. טוב, אתה מביא את אלה שאמרו את המנהג הזה, אבל ראשית, הם בעצמם – גם בלא שפתחתי כעת את כל הספרים הללו, אבל ידוע ופשוט כי חלק גדול מהם – כותבים במפורש, בלשון 'יש מקומות'. למשל הרמב"ן בתורת האדם, שהטור בסוף סי' תקנ"א הביאו, כתב כי 'יש מקומות' שנוהגים כך. וכן הכל בו, עוד מעט נראה את לשונו בל"נ. ישנו צד שני למטבע.

דהיינו, בערב ת"ב בבוקר, מותר לאכול בשר. אפילו אם עשה את הסעודה המפסקת בבוקר, מותר לו לאכול בשר. רק אם הוא עשה סעודה מפסקת אחרי חצות, אחרי שש שעות, אסור באכילת בשר.

ובסוף הוא אומר כך, אעפ"כ המהודרים במדת החסידות, אין דרכן לאכול בשר כל אותו היום. שמעתם? 'מדת חסידות'. 'מהדרים'. וגם זאת רק בערב תשעה באב, ולא לפני כן.

ובמקומות הרבה נהגו לבטל בית השחיטה מר"ח עד התענית. הרמב"ם כתב בלשון, 'לבטל השחיטה', אבל הסגנון של המאירי הוא, 'לבטל בית השחיטה', הכוונה לבית המטבחים הרשמי, הציבורי, משא"כ שחיתות פרטיות מותר. לא משנה. זה לא נוגע כ"כ לענייננו.

רבינו שלמה ב"ר נתן זצ"ל, שסידורו הולך עפ"י הגאונים, והיה אחרי הרי"ף, לא מזכיר בכלל את העניין הזה. הוא כותב [בפרק י"ג, דף ק"ג] בזה"ל, יש להמעיט בשמחה בתקופה זו, וזה מראש חודש אב עד אחרי התענית. ונמעט באכילה ושתיה ובתענוג וכיוצא בהם, בגלל מה שאירע בהם, שחרב הבית ונחרבה האומה וגלתה ממולדתה, וחרב ארצה וניתנה ביד אויביה ללעג ולקלס, עד שיתרצה בוראה לרחם עליה. ובגלל הסיבות האלו ומה שבא אחריהן, מחויבים אנו לנהוג באבילות בתקופה זו, ולפרוש מקלות הדעת, ולנהוג בפרישות ובעבודת ה'.

ובסוף הוא אומר, יום שמיני של חודש אב, היינו יום ערב הצום, יש להפסיק האכילה והשתיה קודם שקיעת החמה. ולא יפסיק הצום אלא במין אחד של תבשיל אחד, ולא נאכל בשר ולא נשתה יין. זה הכל. אין משהו אחר. אין זכר שיש מנהג להחמיר.

כמרכן בספר כל בו [חלק רביעי, דף כ"ד] כתב בזה"ל, ואף על פי שמסקנת ההלכה שאין אסור בבשר ויין אלא בסעודה המפסיק בה. והוא שיעשנה משש ולמעלה. אבל אם עשה מו' שעות ולמטה מותר. מ"מ הנהיגו הראשונים ברוב המקומות, שלא לאכול בשר כל אותו היום, אלא למי שהיה חולה או חלוש.

שמעתם? זהו דבר חידוש, וכמו שנזכר גם במאירי שהבאנו. הוא אינו מדבר, לגבי שבוע שחל בו ת"ב, אלא לגבי ערב תשעה באב, 'הנהיגו הראשונים, ברוב המקומות'. רק אז לא לאכול בשר, בערב תשעה באב.

דרך אגב, גם הרב המגיד מתכוין בדבריו לכך, כי הוא מעיר על הרמב"ם וכתב, כי 'אצלנו לא נמנעים, רק בערב התענית'. פירושו, כי הם עשו חומרא אחת, שלא לאכול בשר בערב תשעה באב. זהו המנהג הזה. מה שאצלנו לא נהגו. כי אצלנו נהגו ממש כ'דינא דתלמודא', רק בסעודה המפסקת.

וכן נהגו בהרבה מקומות לבטל השחיטה מר"ח עד התענית, או כל אותה שבת, עד עבור מקצת יום התענית וכו'.

המוציא לאור מביא שם [הערה 41], את הסמ"ג שכתב בזה"ל, כבר נהגו כל ישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין כל היום כולו. זאת כל החומרא שהם עשו, ולא יותר.

והוא מוסיף שם, וכתב ע"ז הבית יוסף [כנראה נפלה כאן טעות. יב"ן] שם, "ולא פשט מנהג זה בינינו להמון העם". והמגיד משנה שם הל' ו' ע"ד הרמב"ם שכתב "וכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו", כתב, "המנהג הזה, לא פשט בארצות אלו לענין אכילת בשר, שאין נמנעין אלא ערב התענית". וכ"כ האבודרהם עמ' ר"ו. ועיי"ש במאירי שכתב, "המהדרים במדת החסידות אינם אוכלים בשר כל ערב התענית". ובס' המאורות שם כתב שרק יחידים מחמירים על עצמם שלא לאכול בשר בשבוע שחל בו ת"ב.

מי שיעיין בספר המאורות בפנים [ש"ז], אולי לא יהיה בטוח כי הוא מתכוין לכך, כי שמא הדבר חוזר רק על הסיפא, אולם מסתבר שהדבר כך. וז"ל ספר המאורות, למה"ר מאיר בן שמעון המעילי, כתב הר"ר משה – דהיינו הרמב"ם – נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו, ולא יכנס למרחץ עד שיעבור התענית. ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש חודש עד התענית. ובמקומות אלה, אין מנהג זה אלא

הא כיצד הרב יצחק יוסף שליט"א מביא רק חלק מדברי הפוסקים, ומתעלם מן השאר. אתמהא.

*

בהמשך, מובא בעלון [הנ"ל] כך, יש כמה מרבני התימנים בדורנו שכתבו שהתימנים לא נהגו בדבר הזה, אלא הם נמנעים מלאכול בשר רק בסעודה מפסקת כדין הגמרא.

וצריך להבין, שהרי הם אומרים שעושים כדעת הרמב"ם, עד כדי כך שכתב הרמב"ן באגרת החמדה שלו [הובא בסדר הדורות דק"ג ע"ב] שבתומן היו אומרים בקדיש, "בחייכון וביומיכון ובחיי מרנא ורבנא רבי משה בן מיימון", והלא הרמב"ם כתב שלכל הפחות בשבוע שחל בו לא אוכלים בשר. אך הם טוענים שכך היה המנהג בתימן. אבל למה לבוא לארץ ישראל ולעשות אגודות אגודות, נגד משמעות דברי הראשונים והשלחן ערוך.

צריכים לשכנע אותם, כי לפעמים הם רואים בזה כאילו פוגעים בהם ומזלזלים במנהגים שלהם, וזה לא נכון. יש להם מבטא טוב ויפה, ולנו זה קשה... ויש להם מנהגים בספר תורה וע' יחוד ח"ו סי' נו, וביב"א ח"ח חיו"ד סי' כה, ומנגינות שלהם, ומאכלים שלהם, בכל זה מנהגם בידם, אבל בענייני הלכה יעשו כולם אגודה אחת כדעת מרן השלחן ערוך.

כאן בסוף דבריו הוא כבר מכבד את התימנים, לא לעקוץ אותנו. ישנו 'אונס', וישנו 'מפתה'. בעת הוא רוצה לפתות... בכוח לא הולך, א"כ בא אחיך בחכמה...

*

שלא תהיה אי הבנה, אוסיף להסביר כי את הסגנון אונס ומפתה (שהוא במקורו לענין שונה לגמרי) קישרתי לענייננו על פי מה המבואר בספר רמון פרץ בהקדמתו לחידושו עמ"ס חולין, שראיתי לפני שנים רבות, כי בלומדי תורה יש אונס ויש מפתה. יש שמסבירים דברים בסוגית הגמרא שאינם מסתדרים עם המלים, ועם מהלך הסוגיא, אז הם מאלצים ומכניסים זאת בכח. זה אונס...

ליחידים שמחמירין על עצמן. ויפה הדבר. הוא משבח זאת.

אבל הוא אומר, כי רק יחידים עשו זאת. מסתמא הדבר חוזר, גם על מקודם.

*

כבר בשלחן ערוך המקוצר כתבתי בס"ד [בסימן ק"ג סעיף ח'] בזה"ל, בשאר קהילות ישראל נוהגין שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בתשעת הימים שמן ראש חדש עד לאחר תשעה באב, ואפילו תבשיל שנתבשל בו בשר או שיש בו שומן ואפילו בשר-עוף. אבל בקהילות תימן לא נתקבל מנהג זה, ואפילו בשבוע שחל בו תשעה באב אין נמנעים אפילו מאכילת בשר בהמה ומשתיית יין, זולת בסעודה המפסקת כדינא דתלמודא. ואז נוהגים להתמיר להימנע אפילו מאכילת בשר עוף ע"כ.

ובעיני יצחק [שם אות כ"ב] העלינו בס"ד שכך מבואר במגיד משנה ובריטב"א תענית דף כ"ו ע"ב ובספר המאורות שם, שיש ארצות שלא פשט מנהג זה. וכן מוכח מתשובות רבינו הא"י גאון שהובאו באור הגאונים למסכת תענית דף כט: סימן צ"ח צ"ט, שמניעת אכילת בשר מר"ח אב, תלוי במנהג המקומות וכו' יעו"ש.

בהמשך שם הבאנו שכ"כ מהר"ם אלא שקאר בביאורו על הטור, כמובא בצפונות גליון ד' דף כ"ח, יש מקומות שאין נמנעים מאכילת בשר אלא ערב התענית בלבד. ובעניין הרחיצה במרחץ, אעפ"י שמן הדין מותר לרחוץ אפילו בערב ת"ב בין בחמין בין בצונן, מכל מקום הכל נהגו בו איסור בשבת שחל ת"ב להיות בתוכה, כמ"ש הרמב"ן ז"ל וכו' ע"כ.

וסיימנו שם בשם מה"ר עמרם קורח בסערת תימן דף ק' אות ז', המנהג שכתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות תענית, שנהגו כל ישראל שלא לאכול בשר בשבוע שחל בו תשעה באב, לא קיבלוהו, ונשארו כפי מנהגם לאכול בשר אפילו בערב תשעה באב, ולא נמנעו מלאכול בשר ומלשתות יין אלא בסעודה שמפסיקין בה, וכן נוהגים בגלילות תימן עד היום ע"כ.

ויש מפתים. הפירושים שלהם עומדים ומתקבלים ומתאימים עם המלים. לשונות הסוגיא עצמה ומהלכה מאירים ומזהירים על פי פירושם.

צריך להוציא פירושים מתוך הסוגיא, ולא להכניס בכת.

זה מה שזכור לי ממנו, ורמזתי אליו בספרי הקטן מילי דאבות פרק חמישי לגבי משנת הפוך בה והפוך בה והגי בה (כפי גירסת חכמי תימן), משנה כ"א, דף ק"ע, בסוף ד"ה ונלע"ד.

*

נחזור לענייננו ונאמר כי ראשית, לא מובן בכלל מהי השאלה שלו? התימנים אומרים, שהם עושים כדעת הרמב"ם. והספרדים אומרים, שהם עושים כדעת מרן. לדוגמא. וכי אין לספרדים דברים שהם כנגד מרן? כבר רשמו בש"ע או"ח בלבד אלף דברים שהם עושים נגד מרן, וכמו שהבאנו בזמנו בשיעור.

הנה בהמשך דבריו, 'תשובתו בצידו'. הוא בעצמו כותב אח"כ [באות י"ד] בזה"ל, רק במנהג קדום לפני קבלת הוראת מרן, הולכים אחר המנהג, ולא שכל אחד יכול לבוא פתאום ולעקור הלכה מהשלחן ערוך ולהנהיג אחר, וכן כתבו השלחן גבוה נאו"ח כללים ס"י טו ועוד.

זהו דבר מפורסם. ישנם הרבה דברים, שהספרדים עושים נגד מרן. כגון, מרן אומר לא לעשות כפרות, והם עושים, כי הם אומרים שזהו מנהג מלפני מרן. א"כ גם התימנים, יש להם מנהג מלפני הרמב"ם. וכי התימנים נולדו אחרי הרמב"ם? יש להם מסורת, מדורי דורות.

ולפי זכרוני הוא דיבר שם בעלון, על מנהגם לשבור כוס בחתונה, במקום לתת אפר מוקלה בראש החתן. ואם כן התמיהה עליו גדולה יותר, היאך הוא משתדל ליישב מנהגם אף שהוא נגד דינא דתלמודא, ולאידך גיסא משתדל לתמוה על מנהגינו שהוא כדינא דתלמודא. איתמר.]

אבל למעשה, אדרבה, כאן אחת ההוכחות הבולטות, שהתימנים אינם משועבדים לרמב"ם. כפי שהסברנו פעמים רבות בעבר, רבותינו ואבותינו נע"ג, לא קיבלו הוראות הרמב"ם, אלא כפי שכתב מהרי"ץ במגילת

תימן, כי הקדמונים ראו את החיבור הנפלא של הרמב"ם, שהוא מכוון לספרי רבותיהם, ממילא הם קבעו את לימודם בספרי הרמב"ם. ומובן שע"ז נמשכו אחריו גם לגבי דברים אחרים, אשר אולי לפני כן לא היו מוחלטים ומפורשים. אולם עכ"פ העניין הוא, שאבותינו נע"ג לא שינו את מנהגייהם, עפ"י דברי הרמב"ם. ההיפך. כפי שאמרנו, כמו שדברי מרן השו"ע לא התקבלו במקום מנהג, אותו הדבר לגבי הרמב"ם. אבל לכתחילה, החיבור שלתימנים לרמב"ם, היה מפני שהוא התאים אל המסורת שלהם, כפי שיטת הגאונים. זה הכל. הרב שלנו [התימנים], הוא אינו הרמב"ם. ישנם אצלינו הרבה דברים, נגד הרמב"ם. עשרות דברים שלא כהרמב"ם. מה הדבר קשור?

אכן הרמב"ם כתב כך, שנהגו לא לאכול בשר בשבוע שחל בו, אולם אדרבה, למרות שהרמב"ם כתב כך במפורש, לא קיבלו את דבריו. במשך כל הדורות, לא התייחסו לכך. מנהג אבותינו בידינו.

לגבי טענתו בעניין 'אגודות אגודות', בלאו הכי לצערינו כיום, הכל עדרים עדרים.

אבל לגבי מה שהוא אמר, כי לתימנים יש מבטא טוב ויפה, ולנו הדבר קשה, אינני מבין זאת. אם הוא מודה, באמת ובלבב שלם, שמבטא התימנים הוא טוב ויפה, אזי חושבני כי צריכים להביא לכל 'תלמוד תורה' ספרדי, מארי תימני שילמד את הילדים. אם אתם הגדולים קשה לכם, אינכם יכולים, לכל הפחות תלמדו את הילדים מגירסא דינקותא, ואז כבר לא יהיה קשה. הרי זהו לשון הקודש האמיתי.

כמרבן לגבי מה שהוא כותב, כי יש לתימנים מנהגים בס"ת, הוא משבח זאת, ולפי מה שהוא מציין שם, הכוונה לגבי השינויים שישנם אצלינו בחסרות ויתירות. מי אינו יודע כיום, שהצדק איתנו? היום כבר יודעים, כי נוסח הס"ת שלנו, הוא כפי ספרו של בן אשר. א"כ, מדוע אינם מתקנים?

דוגמא קטנה. סיפר לי הרב שמעון קהלני הי"ו, על כמה"ר יחיא אלשיך זצ"ל, אשר עסק הרבה

יעשו כדעת השלחן ערוך והפוסקים שלנו, שלא לאכול בשר החל מראש חודש אב.

אינני צריך להתייחס אל הטענה הזאת, כי היא כבר בטלה. עבר עליה הכלל. קמא קמא בטיל. כבר כמה וכמה קולמוסים נשתברו על עניין זה, ונתבאר כי הטענה הזאת איננה נכונה בכלל. רבים כתבו על הדבר הזה, ואין טעם לטחון קמחא טחינא.

*

אח"כ הוא מדבר, לגבי המרוקאים.

אך אין מה להשוות את מנהגי התימנים, למנהגי המרוקאים. המנהגים של-תימנים, מיוסדים על אדני פז. על מה מדברים בנדון דידן? התימנים עושים, כדינא דתלמודא. אולם לגבי מנהגי המרוקאים, כגון שאחרי ברכת המוציא לחם מן הארץ, הם אומרים 'י"י מלך י"י מלך י"י ימלוך לעולם ועד'. כעת הם רבים איתם, שזהו הפסק. אלו 'מנהגים'? מהיכן המנהגים האלה? אינני יודע, האם יש להם הסבר, כיצד ליישב את המנהג הזה. אולם מנהגי התימנים, זה 'כרחוק מזרח ממערב', הם מיוסדים, הם גופי תורה, הם הכי מבוססים.

אין מנהג אחד ביהדות תימן, שאינו בנוי על פי ההלכה. גם אם לא לפי כל השיטות.

לא כמו בעדות אחרות, שישנם הרבה דברים אשר הן טעיות, שאין להם בכלל על מה לסמוך. בְּלֶךְ יִפְהָ רַעֲיָתִי וּמוֹסָאִין בְּךָ [שיר השירים ד, ז].

כמרכן, תמיד הם מערערים על המרוקאים, שהם עונים 'ברוך הוא וברוך שמו' בברכות שמוציאים בהם ידי חובה. אולם המרוקאים לא מקבלים זאת. בפרט שישנם גדולי עולם, הסוב' כך. נכון שישנה מחלוקת בעניין זה, אבל עכ"פ זאת מחלוקת הלכתית, האם הדבר מותר? האם זהו לא הפסק? כמדומני, גם מהר"ח פאלאגי כותב כך, דהיינו להפסיק, א"כ אפשר להניח להם. אבל, אינני נכנס לכך. ברם בנדון דידן, אנחנו מדברים על דבר שודאי מותר, והנדרון רק מצד מנהג.

בהגהת ספרי תורה, עם אחרים מבני שאר קהילות שהיו ג"כ מגיהים. הוא אמר להם, הנוסח שלכם אינו נכון, כי פְּצוּעַ דְּכָא [דברים כ"ג, ב'] צריך להיות באל"ף, לא עם ה"א. [ישנה הוכחה ברורה, כי במוסרה יש 'תלת דכא'. וְאֵת דְּכָא וְשָׁפַל רוּחַ [ישעיהו נ"ז, ט"ו], תָּשָׁב אָנוּשׁ עַד דְּכָא [תהלים צ', ג'], שם זה בודאי באל"ף, לכולי עלמא. ומכך שהמוסרה משווה את שלושתם, מוכח כי גם 'פצוע דכא' זה באל"ף. יב"ן]. לא משנה.

הם ענו למהר"י אלשיך, תשמע, ישנו ס"ת של מהר"י אבוהב בעיר צפת ת"ו, וכתוב שם 'דכה' בה"א. אמר מהר"י אלשיך, לא יתכן. אינני מאמין. לא מתקבל על הדעת. לא נראה. אתם יודעים מה, יום אחד נלך ונראה. רצוני לראות זאת במו עיני. ואני זוכר שמהר"י אלשיך נבהל ונרתע כששמע זאת והשיב שאינו מאמין, וביקש שמיד יסיעו אותו לשם לבדוק זאת ולהיווכח במו עיניו וכו'. שאול].

הלכו ביחד, פתחו את הס"ת של מהר"י אבוהב, ומהר"י אלשיך התבונן בס"ת ואמר להם, תגידו לי, למה אתם אומרים כך? תסתכלו היטב. מהר"י אבוהב כתב 'דכא' באל"ף, ומחקו אחר-כך את האל"ף ותיקנו ה"א. רואים את הגירוד, את הסימנים, שהיה אל"ף, ושינו את זאת. מזיפים זיופים.

נו, א"כ מדוע הם לא מודים על האמת? שיתקנו עכשיו את הס"ת שלהם. הרי בן אשר הכי מוסמך בעולם, המסורת שלו, והיא כמו התימנים.

לאחר מכן, הוא חוזר על הטענה הנדושה שלהם, שאומרים 'קמא קמא בטיל' וכו'. וז"ל, וכי לא שמיע להו תשובת מרן באבקת רוכל [סימן ריב] שאומרים קמא קמא בטיל, התימנים עלו כ- 54,000 נפשות בעליית מרבד הקסמים, ובקום המדינה - קצת לפני אותה עלייה - היו בארץ בערך שש מאות אלף איש, כיוצאי מצרים, וכיון שכך התבטלו לראשונים שהיו כאן, וצריכים לעשות כמנהגי הארץ, אתרא דמרן השלחן ערוך. ולכן גם התימנים

על עניין הבשר, הדבר סימן שהינך רק נמשך אחרי הזרם, אחרי מה שאומרים לך. אם אתה רוצה להחמיר, תעשה לך איזו חומרא פרטית. מה טוב. אבל תגיד בלי נדר.

*

כעת תשמעו, את דבריו בהמשך [הערה מס' 3].
התימנים, הרב יחיא אלשיך מרחוב צפניה, שהיה תלמיד חכם, היה בא למרן – דהיינו הגאון הגדול הרב עובדיה יוסף זצ"ל – מידי שני וחמישי ושואל אותו שאלות בהלכה. וכן הרב שלום יצחק הלוי והרב יוסף צובירי ועוד, היו מגיעים לבית של מרן, ואהבו אותו מאוד. מי שחושב כאילו הרב היה נגד עדות מסוימות, זו קטנוניות.

הוא מזכיר, שלושה רבנים תימנים. וכי מישהו מהם, קיבל את דעתו? אף אחד לא קיבל. אכלו בשר. והרב שלום יצחק הלוי בעצמו, כתב זאת. כעת נכדו ידידנו הרב איתן הלוי שליט"א הדפיס מחדש גם את 'הבדלי מנהגים של יהדות תימן', שנועד להדפיסו בעבר ב'לוח שנה' בשנת התשכ"ו, ומובא שם [בדף שמ"ז] בזה"ל, שבוע שחל בו ט"ב, אין מסתפרין ואין מכבסין, מלבד אכילת הבשר שאוכלים כל השבוע לרבות יום ערב ט"ב בבוקר, ורק בסעודה המפסקת הוא דאין אוכלין בשר.

מפורש. הלכה למעשה. גם לגבי זמנינו כאן בארץ ישראל. לא סבר כמותו.

ואם היה רב ראשי תימני, חוץ מן הספרדי, ולא רק אשכנזי, אולי היינו חוסכים את כל הויכוחים האלה. אולם לצערנו, אין.

תעיינו שם בדף תל"ב, ותראו כי בימים ההם היה נסיון למנות רב ראשי תימני, אבל הכל הולך לפי פוליטיקה. והתימנים, לא רק שאינם חזקים בפוליטיקה, הם חלשים מאד.

מובא שם ב'תולדותיו' בזה"ל, בשנת התרצ"ז חידשו התאחדות התימנים והמועצה הדתית את דרישת העדה לבחור רב תימני למועצת הרבנות הראשית, המועמד היחידי היה הרב שלום. מאבק מר ועז, התנהל אז על ידי ראשי העדה בארץ, אבל הוא נסתיים מבלי שתוכר

יתירה מכך, אם התימנים מקילים, ונוהגים כדינא דתלמודא לאכול בשר בשבוע שחל בו ת"ב, הרי התימנים מחמירים כדינא דתלמודא, בכל ימות השנה, לתרגם את הפרשה וההפטרה. למה אתם הספרדים, וכן האשכנזים, אינם מחמירים בכך? תחמירו. אנחנו עושים כדין המשנה והתלמוד, עד זמנינו, לתרגם את הקריאה. הרי כך שיטת הגאונים, שחייבים לתרגם. אין דבר כזה, לבטל את התרגום, כי זאת תקנת חז"ל. אם כן, אנחנו התימנים, נוהגים כדינא דתלמודא. לגבי התרגום אנחנו מחמירים, כל השנה אנחנו יושבים עוד שעה בבית הכנסת בכל שב"ק, ובכל המועדים. ובנדון דידן, אנחנו ג"כ נוהגים כדינא דתלמודא. הדבר הוא לשיטתנו. שם אנחנו מחמירים, ופה מקילים. [הערת העורך: כמו כן לגבי חליטה, כמבואר בשיעור מוצש"ק דברים התשע"ג, כי רק המחמיר בחליטה יוכל לאכול בשר בשבוע שחל בו וכו'].

וידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א ציין כאן להביא דוגמא חזקה יותר, ומן העניין, והוא מה שאנו מחמירים כדינא דתלמודא שלא לנגן בכלי שיר וכו' כל ימות השנה, לולא שהדבר כבר נפרץ גם אצלנו כאן בארצנו הקדושה. ויש להוסיף שכנגד מה שהספרדים מחמירים שלא לאכול בשר, אנו מחמירים כמה חומרות אחרות כבר משבעה עשר בתמוז, כידוע ומבואר בשלחן ערוך המקוצר סימן ק"ג סעיפים א' ב' עכ"ל נר"ו, ויישר חיליה לאורייתא.]

אם נרצה בנ"ד לשנות ולהחמיר, זאת תהיה פירצה. כפי שדיברנו לגבי חיבור פרשיות חוקת ובלק. צריך לעמוד מנגד כחומה בצורה.

מישהו אמר לי, ת"ח ירא שמים התקשר ושאל, ואם אני רוצה להחמיר מעצמי? לא בגלל העניין הזה, לא בגלל מנהג עדות אחרות, אלא מעצמי?

מהי התשובה לכך? אדם רוצה להיות צדיק, להחמיר מפני האבילות על בית המקדש.

אם הינך רוצה להחמיר, בסדר, תקבל על עצמך איזו חומרא, כגון אל תאכל אבטיח בשבוע שחל בו ת"ב. או תפסיק באמצע האכילה. אם רצונך לקבל עליך איזה סיגוף, מצויין, טוב מאד. אבל אם אתה הולך להחמיר

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובראשם הרה"ג יחיא בסיס ז"ל, בעת שהיה את עניין הס"ת, שהוא פסל את הס"ת שלתימנים בגלל עניין הניקודים? הסימנים שעושים במסמר לאתנחא וסוף פסוק וכד'. כמעט עשו חרם נגדו. אפילו הרה"ג דוד חגבי – רבה של ראש העין – כתב בעניין זה קונטרס מיוחד נגדו להכשירם. והיה עוד אחד, אינני זוכר את שמו המדוייק, כמדומני הרב יעקב צדוק, מתל אביב, כתב ג"כ קונטרס עם התרסה מפורשת וקשה נגדו.

ועוד הרבה רבנים תימנים שאני מכיר, אינני רוצה לפרטם בשמותיהם. זכורני בבחורות, שהיה רב תימני חשוב, אשר הראיתי לו לפי תומי, כי בשו"ת יביע אומר כתב איזה עניין. הוא הסתכל, ובכלל לא התפעל.

חכם אחד סיפר לי, כי הוא שאל בזמנו בטלפון רב תימני – אחד מן הגדולים הזקנים – על דבר מסויים, והוא ענה לו כי לדעתו הדבר כשר. השואל המשיך ושאל, אבל הרב עובדיה יוסף אמר שזה פסול? ענה לו אותו הרב, 'הוא פוסל, ואני מכשיר. ושלוש על ישראל'. וסגר את הטלפון.

נו, אז לא יכולים אהבו אותו.

אלא מאי, הרבנים האלה שהזכיר – עכ"פ רובם – בדרך כלל הם היו רבנים בתפקידים 'רשמיים', והם צריכים להיות אתו בקשר.

גם נהגו לפי הכלל, 'חולקין כבוד לפרסום'. ומהר"י אלשיך היה גר אתו בשכנות.

מהרי"ץ זיע"א מביא את העניין הזה, בשו"ת פעולת צדיק וח"ב סימן ע"ז, בעניין התספורת בספירת העומר. בדפוס הישן כתבו שם, 'חולקין כבוד לפרסום', אולם במהדורא החדשה כתוב לנכון, 'חולקים כבוד לפרסום', כמו בכת"ק.

והוסיף כאן ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א, לא יאומן כי יסופר שמהר"י אלשיך הוא יצטרך ללכת ולשאול אותו. וכבר כתב בנו הגר"נ הלוי אלשיך שליט"א בהקדמתו שבסוף חומש תורת אבות דף י"א ע"א ז"ל, ועצור במלין לא אוכל, על עניין הספרים שיש בהם סימונים, שבספר יחוד יצא לערער עליהם ולפסלם. וכבר לפני כשלושים שנה ביקש ממני א"מ – אבא

זכות זו של העדה, ורב תימני לא נבחר למועצת הרבנות הראשית בארץ ישראל.

מה שאמרנו לגבי הפוליטיקה, צריך להוסיף ולהדגיש כי מבחינה תורנית אמיתית זהו שבת גדול. כי התימנים אנשי אמת, ופוליטיקה זהו שקר. ובלשון היעב"ץ, שהגדיר פוליטיקה, 'הנהגה מדינית שקרית'. התימנים לא מסוגלים לזה, ואחד מהדברים שהזהירו אותם שבאו לארץ זו הרמאות. רח"ל.

וגם ידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א הוסיף כאן בזה"ל, לגבי מה שאמר מעכ"ת כי התימנים חלשים בפוליטיקה, זהו לשבחם, לפי גודל ישרותם וענותנותם ושאר מעלותיהם הטובות, שהם היפך תהלוכות הפוליטיקה. ולפני כעשר שנים פגשתי זקן מופלג מיהודי העיר שבאם שבתים, אמרתי לו שאני נכדו של הר"ר ישראל משרקי מרבני שבאם, וביקשתי ממנו שיאמר לי דברים עליו. והוא אמר לי אך כמה מלים, האנשים האלה לא ידעו מה זה פוליטיקה. והיה ניכר כי הוא רואה בזה מעלה גדולה, אשר יש בה די לספק את בקשתי. עכ"ל וייש"כ].

נחזור לענייננו.

ושוב הפעם. ברם אני תמיה על הרב יצחק יוסף, למה הוא מציג רק צד אחד של מטבע? הוא אומר, כי רבנים תימנים אהבו את הרב עובדיה יוסף. וכי אין עוד רבנים תימנים, אשר התנגדו לו? היכן הגאון כה"ר חיים כסאד זצ"ל? הוא גם אהב אותו? הוא שאל אותו שאלות?

ומי יותר גדול, הוא או אותם רבנים? מהר"ח כסאד, לא מש מאהלה של תורה. כל ימי חייו. גם בתימן, וגם בארץ ישראל. הוא לא הכיר צורת מטבע. אנשים היו באים לקנות ממנו את ספריו, שם טוב על י"ד ספרי הרמב"ם, הוא לא ידע כמה נתנו וכמה החזירו.

וידוע לי כי גם אליו נתכוון מהרח"כ במה שכתב בתשובותיו החיים והשלום אורח חיים סימן קכ"ג, ראיתי לקצת מהמקילין שבזמנינו שצידדו למצוא קולות להיתר נגד האוסרין, והכניסו עצמן לדוחקים רבים יעו"ש. ועוד חלק במקומות אחרים על כמה קולות שלו. ואף שהוא עצמו נודע כבר בתימן כמי שאוחז בכוחא דהתירא, מכל מקום לא היתה דעתו נוחה להקל יותר מדאי. איתמר].

וכי רבני ראש העין לא רצו בזמנו להחרים את אביו? כל הרבנים התימנים בראש העין,

מארי – זלה"ה להעתיק לו תשובת הריב"ש שעליה מסתמך בספר יחוד לפסול הספרים, ולהוכיח שאין ממנה שום ראיה. והרבה חרה לו על זה, וביקשני לכתוב הדברים ולהוכיח דלאו קטלי קני היו אבותינו. וכן ביקש להשיב גם על עניין המבטא, ועל שמבטל מנהגי תימן וכו' יעו"ש.

ולא עוד אלא ששמעתי כי הגרב"צ אבא שאול היה שולח אל הגר"י הלוי אלשיך פתקים שכתב בהם כמה עניינים, ומבקש שיציין לו מקורותיהם. וגם היה מעלה על נס את זכרונו, שגבר על זכרונו שלגאון המדובר עכ"ל יצ"ו.

*

הרב עובדיה יוסף זצ"ל, היה גאון גדול ועצום, אחד מפארי הדור שלנו. אבל מי אינו יודע, שהיו לו הרבה מתנגדים. מכל מיני סיבות התנגדו לו. גם מתוך הספרדים, וקל וחומר אצל האשכנזים. עד היום. נלחמו נגדו, מכל מיני טעמים. אגלה טפת, ואכסה טפחיים. חלקם מפני שהוא היה בשיטתיות הולך נגד פסקיו של הבן איש חי, וחלקם בגלל עניין הקבלה, לגבי דברים שהוא פוסק כדעת הש"ע נגד האריז"ל. שזה הרבה דברים ממה שנהגו אצלם בעבר. וישנם כאלה, שמבחינה השקפתית התנגדו לו, אלה שהם נגד המדינה, וכהנה וכהנה.

כאשר הוצאנו לאור בס"ד את הספר נר יום טוב, בו סתרנו את כל הוראתו בעניין ברכת נר יום טוב, שאסור לנו לברך עליו כמנהגינו, רק על נר שבת, תשעים ואחת קושיות אשר עד היום לא ענו אפי' על אחת מהן. ואם ענו על שתים-שלוש, הרי הן תשובות שאינן מתחילות. לא מצאו עד היום תשובות לשאלות הללו.

היו כאלה שטענו לי, איך אתה כותב נגדו בכזה אומץ, בס' נר יום טוב? ומצד שני, אלה המתנגדים להרב עובדיה יוסף, אמרו לי, כיבדת אותו בספר יותר מדאי, חלקת לו כבוד גדול. מובן כי כל אחד מסתכל, מן הזווית שלו. אני כמובן הלכתי ב'אמצע'.

הזמן קצר והמלאכה מרובה, להסביר את כל מה שצריך לבאר לגבי העניין הזה. ישנם חילוקי דעות, גם לגבי השיטה, שיטת הפסק, והלימוד בעיון. בדרך כלל, מייחסים כי כביכול ישנו כאן

ויכוח, בין שיטת הלימוד בעמקות, לבין שיטת הלימוד בשטחיות. למרות שהצד שלו כמובן מכחישים זאת, וטוענים כי זהו לא 'שטחי', זה לא סתם 'וכן כתב, וכן כתב', אלא ישנם פלפולים וכו'. האמת היא, כי בודאי שהדבר נכון. בודאי שזה לא סתם שטחי. לא רק 'וכן כתב'. אף כי הבקיאיות שלו בספרים, היא עצומה ומדהימה.

אבל וכי החזון אי"ש, לא ידע שישנם הרבה ספרים בעולם? הרב הגאון בן ציון אבא שאול זצ"ל, לא ידע שישנם הרבה ספרים בעולם? למה הם לא הסתכלו בספרים?

התשובה היא, כי יש להם שיטה אחרת. ישנם כאלה הכותבים בסגנון, 'אין אחריות ספרי השו"ת עלינו'. ישנו ש"ס, וישנו שלחן ערוך, ונושאי כליו. זהו. כל הספרים האחרים, לדידהו זה מותרות...

ישנם הרבה ספרים, ואפילו מגדולי עולם, גם מקרב האשכנזים, שהחזו"א לא פתח את ספריהם, כיון שבגדלותו הוא גם יכל לחלוק עליהם. לפי הסוגיות, בעיון.

לא היה לחזו"א את הספר דרכי תשובה על יו"ד. והגר"ש ואזנר סיפר כי פעם אחת בא החזו"א לביתו לעיין בספר דרכי תשובה, שכידוע אוסף ומסדר מהרבה ספרי שו"ת האחרונים, כדי לבדוק שם את מספר הפוסקים שסוברים כדעה מסויימת...

פעם אחת. לפעמים גם הכמות קובעת, ולא רק האיכות.

וגם מהרח"כ, היה עוסק רק בספרים העיקריים, וגם משיב רק מתוכם אפילו לשאלות חמורות, ורק לעתים רחוקות היה מעיין בספרים אחרים. וכך היתה שיטתו, שלא לעיין בספרים רבים, וכל שכן שלא ללמוד בהם בקביעות. ולדוגמא אכתוב כאן מעשה אחד בעניין זה, כי בנערותי הראתי לו מה שכתב האור שמח בפרק י"א מתפילה הלכה י' בתירוץ קושיית הכסף משנה שם, ולפי דבריו יוצאת חומרא. ולאידך גיסא לפי מה שתירץ מהרח"כ בשם טוב שם הלכה ח' והלכה י', יוצאת קולא. והוא קרא את דברי האור שמח ברגע אחד או בשני רגעים, ולא היה צריך לעיין ברמב"ם ובכסף משנה ובשם טוב, אלא מיד הקשה על דברי האור שמח מתוך דברי הרמב"ם עצמו, והדברים כתובים בחידושי. לאחר

שערי יצחק – השיעור השבועי

כוללים. הרי כאשר אתה מעיין בגוף הספרים שכתבו כך, הלוא הם לא דנו האחד עם השני, א"כ כל אלה אשר כתבו צד הפוך, אם היית לומד את העניין, היית רואה שכל מה שההוא טען ופסק אחרת, נופל. הוא מופרך. אם היה רואה את הטענות הללו, הוא היה מודה. אין לך תשובה, על הטענות שלו. צריך להיכנס לעובי העניין, לא רק להביא את המסקנות.

או ישנם מצבים, שיש אומרים כך, ויש אומרים כך, ויש עליהם קושיא. לא נורא. מביאים כי ישנו ערוך השלחן האומר משהו, ולפי זה הדבר מתורץ.

הכל טוב ויפה, מצויין. נכון שכתוב כך בערוך השלחן. אבל מי שלומד את הסוגיא, ומעמיק בה, רואה כי הבנת הערוך השלחן הינה טעות. ההבנה בכלל איננה נכונה. הפירוש בכלל לא כפי שהוא אומר. וכי הדבר משקל? [בל"ג בהזדמנות אולי נרחיב ונפרט יותר במה הדברים אמורים].

אלא מאי, גם לאידך גיסא, בודאי שהדבר חשוב מאד.

השיטה שלנו, כפי שרמזתי בזמנו, אנחנו מחשיבים מאד את שיטת העיון, ומחשיבים מאד גם את שיטת הבקיאות. שני הדברים הם טובים. צריך גם את זה, וגם את זה.

לא צריך שהאחד ח"ו יזלזל בשני, כי לא כל אחד מתאים ללימוד זה. אמרנו אז, כי ישנו אדם שיש לו כשרון יותר בבקיאות, וישנו אדם שהכשרון שלו הוא יותר בעיון. אדם אשר מוחו הוא לח, אין לו זכרון, א"כ אצלו עיקר הלימוד הוא בלהעמיק. הקב"ה נתן לו את הכשרון הזה. ויש אחד שהוא זכרן. מוח יבש.

הבאנו בזמנו את דברי המדרש הגדול, לגבי הפסוק [משלי כ', י"ב] אֵזֶן שֹׁמֵעַת וְעֵינַי רְאָה, יִי עֲשֶׂה גַם שְׁנֵיהֶם. דוד המלך ראה, תלמיד עם סופר, תלמיד עם מביין. ישנו גרסן, וישנו עמקן. צריך את שניהם. בודאי שאם יש הרבה ספרים, זה מאיר עיניים, אבל יש גם את שיטת העיון.

נקצר ונאמר במלים אחרות, ישנם רבים המתנגדים נמרצות לשיטה שלו, אבל אנחנו

מכן ביקשתי להשאיר אצלו את הספר אור שמח כדי שיעיין בו, כי אז היה עסוק בעריכת ספרו שם טוב מהדורא שלישית, והוא לא הסכים והחזירו לי. ועיין עוד מה שכתבתי וצינתי בהקדמת שו"ת שבט כהונה אות ב' דף י"ד"ה והואיל. איתמר.

ישנה כאן הסתכלות, מה צריך להיות דרך התורה? ישנו חכם הלומד בעיון, ואינו יכול לפתוח את כל הספרים, הוא לא יכול להספיק לגמור, עליו לחיות ארבע מאות שנה בשביל זאת, אם בכלל הדבר יעזור. השיטה היא, לדעת את כללי ההלכה, את היסודות, ולפסוק על פיהם.

ולגבי הספרים, גם כאשר מישו מביא בקיאות בספרים, ופוסק על פי זה, אלה כתבו ככה ואלה כתבו ככה, הרי כאשר מישו בא אחריו מעיין ומעמיק, הוא רואה כי זה לא משקל בכלל. דהיינו, אתה מביא למשל עשרה ספרים שכתבו ככה, ועשרה ספרים שכתבו אחרת, ואתה למסקנא מחליט כי 'ספק ברכות להקל', או כל מיני דברים כאלה. הרי אם לומדים בעיון, אבל לא סתם בעיון, אלא הכוונה להיכנס אל 'הנשמה' של-עניין, להבין את הדבר בשרשו, היית מגיע למסקנא אחרת.

אולי אגיד זאת בסיפור, ואז יהיה מובן יותר טוב.

החזו"א שאל מישו, כיצד אתה לומד סוגיא? עם אלו מפרשים? ענה לו אותו אדם, עם כל המפרשים. אמר לו החזו"א, זאת אומרת עם אף אחד...

איך אפשר ללמוד את כל המפרשים? כיצד אתה יכול ללמוד את כולם? 'להיכנס לראש' של כל אחד, ולחשבן לפיו את הסוגיא וכו', הדבר אינו אפשרי. צריך 'לתפוס' כמה ראשונים עיקריים, וכך תלמד את הסוגיא. אי אפשר ללמוד עם כולם, כי ככה הינך 'מאבד את הצפון'.

וגם אם נגיד ונביא בחשבון שישנו את עניין הספרים, אז כאשר אתה מעיין בספרים האלה, אינך יכול להביא כי אלה פסקו פסול ואלה פסקו כשר, ואז להגיע למסקנא להקל כיון שזהו ספק דרבנן וכו', וכל מיני חשבונות של מסקנות

לא בצד הזה. אנחנו בצד המחנה, אשר אוהב את הרב עובדיה יוסף. מעריך את פעלו וכו'. אבל, יש לנו קצת ביקורת עליו. ומי לנו גדול מהרמב"ם, וכפי שאמרנו ישנם הרבה דברים שאיננו עושים כמוהו. וכי בשביל זה, גְּבַה טוֹרָא בינינו?

אסיים בדבר שצריך לדעת אותו טוב, זהו יסוד חשוב מאד, שכתב בספר דעת חכמה ומוסר וחלק א', מאמר קכ"ג, דף שצ"א, להר"א ירוחם ליבוביץ – המשגיח ממיר זצ"ל. הוא אומר דבר מבהיל.

מצינו כי יעקב אבינו אמר, אֵל נָא תִקְפְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם ובראשית מ"ז, כ"ט, ואחז"ל שזה כדי שלא יעשו אותו המצרים אלוה. למה יעקב אבינו חשש, שהמצרים יעשו אותו אלוה? וכי המצרים מבינים, מה גדולתו של יעקב אבינו? בניו הם שיודעים את גודל צדקותו, את עומק חכמתו, את כל מעלותיו, קרבתו להשי"ת ודיבוקו בשכינה הקדושה. אולם המצרים מה הם מבינים? בורים וריקים.

על כך הוא עונה, כי יהודים לא יעשו מיעקב אבינו אלוה. ליהודים ישנו – כך אני מגדיר זאת – 'חוש ביקורת'. הדבר אינו 'סוף העולם'. הכל טוב ויפה, אבל עד כאן תחום שבת.

כן הוא כותב בזה"ל, משום זה ביקש יעקב אבינו שלא יקברוהו במצרים, שחשש שמא יעשוהו המצרים אלוה. ולכאורה למה לא חשש שמא יעשוהו בניו אלוה? והרי בודאי שהם הכירו את יעקב יותר מהמצרים?

והוא, משום דלא בהנהגת יעקב אבינו, ולא בהנהגת בניו עמו, לא היה שום מקום חשש שיעשוהו אלוה.

הם לא יעשו ממנו אלוה. כמה שהם מכירים אותו, הם גם יודעים כי אחרי ככלות הכל, אלוה הוא לא. זה לא 'סוף העולם'.

כעת הוא אומר דבר מבהיל, לגבי הרמב"ם, שאם היה לאומות העולם אדם כמו הרמב"ם, הם היו עושים אותו אלוה.

אנחנו מכירים את הרמב"ם בתורה הקד', אולם הרמב"ם היה גאון עצום, בעוד שמונה חכמות.

בפילוסופיה, ברפואה, באסטרונומיה, בהנדסה וחשבון וכו'. אין דבר כזה, אצל אומות העולם. אפילו אריסטו, שהיה פילוסוף וכו', לא הגיע לדרגא של הרמב"ם, מבחינת הכישרון.

כפי שאתם יודעים, היה בזמנו את הרוגוצ'ובר, מהר"ר יוסף רזין זצ"ל, גאון עצום ונפלא בתורה"ק. והיה יהודי מביין מפורסם בדורו בשם איינשטיין, אשר על פיו הומצאה פצצת אטום. לרוגוצ'ובר היה 'ראש' – מבחינת הכישרון – פי שניים מההוא. למרות שההוא נחשב אז גאון עצום, הרוגוצ'ובר הכפיל אותו פי שניים. מוח מדהים.

הוא אומר בזה"ל, נצייר נא בנפשינו, לו היו אוה"ע זוכים לאיש כהרמב"ם, הרי ודאי שהיו מעריצים אותו כאלוה. אהה, איזה אדם?

אל תתפלאו על זאת. כתוב לגבי נבוכדנאצר, שכאשר דניאל פתר לו את חלומו, הוא עשה אותו אלוה. כתוב בדניאל [פרק ב' פסוק מ"ז] שהוא השתחוה לו. רצה אפילו להקריב לו קרבנות, ולנסף לו. כיון שראה אצלו חכמה גדולה כזאת, זה לא אנושי, זהו מלאך. משהו גבוה.

ומה עשו עם ישראל לרמב"ם?

ובישראל, הרי היתה מחלוקת גדולה נגדו. שרפו את ספריו של הרמב"ם, עשו מחלוקות גדולה נגדו, ביזו אותו, כתבו על קברו משומד ומין, השיגו השגות עליו על ימין ועל שמאל. אוי ואבוי, רחמנא ליצלן.

עד שהגר"א ז"ל [בשו"ע י"ד הל' מכשף] התבטא עליו, "שהפלוסופיה – הארורה, נוסף במקור המדוייק, אלא שהמדפיסים בוילנא שנטו להשכלה מחקו מלה זאת כידוע – הטתו ברוב לקחה". ופשיטא שלא היה שם שום חשש שמא יעריצוהו כאלהים.

לא עושים חשבונות. ישנה ביקורת. לא מקבלים את הכל, בעיניים סגורות.

הוא מביא שם עוד מי לנו גדול ממש רבינו ש"בכל ביתי נאמן הוא" [במדבר י"ב, ז], ובכל זאת היו חולקים גם עליו כמ"ש במחלוקת קרח ועדתו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אנחנו הולכים. הוא משלנו (כלשון אאמור"ר זצ"ל). הוא המכה בפטיש. וגם כן, אפילו הוא ישנם דברים מעטים מסויימים שלא עושים כפי שהוא כתב, בגלל איזה שיקולים צדדיים. אבל בתורת הנהגה, זו הדרך לכו בה.

השם ברוך הוא יאיר דרכנו, וימלא כל משאלות ליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשורה טובה על פתיחת כולל ללימוד בספרי חכמי תימן והוצאתם לאור עולם.

ב"ה יש לנו גם בשורה טובה, לעודד את הציבור התימני.

כמה אברכים נתעוררו ונרתמו לגבי העניין המוזנח, של הוצאת ספרי חכמי תימן נע"ג. ספרים רבים מונחים בכת"י בקרן זוית, כאבן שאין לה הופכין, וב"ה שנתעוררו בעיקבות מה שדיברנו לפני כמה שבועות ובישיעור מוצש"ק תרומה התשפ"ג לייסד 'כולל' – בית מדרש, שישבו על התורה הזאת, להכין אותה ולסעדה, ולפרסם אח"כ את זאת בדפוס. אברכים יקרים אשר ישבו על העניין הזה, להוציא לאור את הספרים, להאיר אותם ולהעיר הערות, ציונים והוספות.

ב"ה אני שמח כי בני הרב שאול הי"ו, שאול המלך, שאול בחיר ה', הוא לקח את הנושא הזה אל ליבו. גם חתני הרב יאיר תאם הי"ו, נמצא בעניינים. איש את אחיו יעזרו וגו'. להגדיל תורה ולהאדירה. וזה נדבך נוסף להחזיר עטרת מסורת אבותינו ורבותינו נע"ג לישנה. אכ"ר.

הודעה חשובה:

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

אמנם זאת דוגמא שלילית, אבל במציאות, איך זה קרה. יש בעם ישראל דברים כאלה. קרח לא היה אדם פשוט, ואכמ"ל.

ע"כ אני אומר, כי גדולי ישראל, צריכים לדעת את המשקל האמיתי של כל דבר. ההוא הגאון הגדול הרב עובדיה יוסף, וההוא בזמנינו ידידנו אלופנו ומיודענו בנו הרב הגאון יצחק יוסף, אבל האמת אהובה מעל הכל. נישבנו יחד השנה, בהילולת הרש"ש שנערכה בירושלים תובב"א, שוחחנו בידידות. אני שמעתי את דרשתו, והוא נשאר לשמוע את דרשתי. ואכמ"ל.]

מנהגי התימנים, אין כמותם בעולם, ואף אחד לא יכול לחלוק עליהם. חושבני, כי מספיק ודי לויכוח. אינני נכנס אל הנושא הזה, אין כאן ח"ו שנאת חנם, לא מצידם וכמובן לא מצידנו חלילה, אלא ישנה כאן שיטה בהלכה, ויכוחים כאלה.

ברם חושבני כי כיון שמנהגי התימנים מיוסדים על אדני פז, יותר מכל העדות, אדרבה, הם צריכים לרומם ולשבח ולהעריך את זאת. ובכל אופן, לא צריכים להתדיין לגבי הנושא דלעיל. למה לחזור כל שנה ושנה על אותן טענות כמעט. אין עוד על מה לדבר? אין דברים חשובים יותר?

אנחנו לא אומרים להם – לספרדים – מה לעשות, למרות שיש לנו הרבה הערות עליהם. יש להם הרבה טעויות. למשל אם הם יודו כפי שרמזו, שמבטאם משובש, א"כ אדרבה, שיתקנו. אבל הם לא מתקנים. א"כ, מה הם רוצים מאתנו, בעניין 'מנהגים'? הרי לכם יש דברים יסודיים, שאינם בסדר. העדה היחידה השומרת על מסורת ומנהגי חז"ל, אלו התימנים. כגון, כל עולה קורא בס"ת הוא עצמו, תרגום, עטיפת הראש לאבלים, קירווי ההלל, וכו'. כל מנהגי התימנים מיוסדים על אדני פז, שאין אף אחד כמותם. א"כ אנחנו שליחותייהו דקמאי עבדינן.

הרב העיקרי שלנו, הוא איננו הרמב"ם, ולא הבית יוסף, אלא מהרי"ץ זיע"א. לאורו ובדרכו